

ЄВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ З ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВОСУДДЯ
(СЕРЕЈ)

ПОСІБНИК З КОМУНІКАЦІЇ З МЕДІА І ГРОМАДСЬКІСТЮ ДЛЯ СУДІВ ТА ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ

*Ухвалено на 31-му пленарному
засіданні СЕРЕЈ*

Страсбург, 3–4 грудня 2018 року

Літопис
Львів – 2025

УДК 316.77:[07:34] (075)

П 62

Посібник з комунікації з медіа і громадськістю для судів та органів прокуратури / переклала з англійської Галина Сташків. – Львів : Літопис, 2025. – 64 с.

*Підготувала Робоча група з якості правосуддя (CEPEJ-GT-QUAL)
за участі наукового експерта П'єра Корню (Швейцарія)*

Цей переклад є частиною програми «Відновлення гідності та правосуддя в Україні», спрямованої на притягнення до відповідальності за міжнародні злочини, скоєні в Україні. Програма фінансується Міністерством закордонних справ Нідерландів і реалізується Міжнародною організацією з права розвитку (IDLO) у партнерстві з Інститутом Т.М.К. Ассера (Asser Instituut), Центром міжнародно-правового співробітництва (CILC), Нідерландським Гельсінським комітетом (NHC) та неурядовою організацією IUSTICOM.

Проект спрямований на інституційне зміцнення та розвиток потенціалу різних сторін в Україні, які мають справу з міжнародними злочинами: прокурорів, поліцейських, суддів, а також журналістів та організацій громадянського суспільства. Ми віримо, що за підтримки міжнародної спільноти Україна зможе досягти притягнення до відповідальності за ці злочини.

© Галина Сташків,

український переклад, 2025

© Анна Гіренко, обкладинка, 2025

© Літопис, 2025

ISBN 978-617-7962-40-2

Зміст

1. ВСТУП	5
1.1. Бенефіціари та цілі цього посібника	5
1.2. Видимість діяльності системи правосуддя	5
1.3. Світ комунікації	7
1.4. Прозорість	7
1.5. Комунікаційна стратегія	9
2. МЕТА КОМУНІКАЦІЇ В СИСТЕМІ ПРАВОСУДДЯ	10
3. ХТО КОМУНІКУЄ?	13
3.1. Вступ	13
3.2. Асоціації суддів і/або прокурорів	13
3.3. Органи, відповідальні за загальне адміністрування системи правосуддя	13
3.4. Суди / прокуратури	14
3.5. Окремі судді та прокурори	15
3.6. Речник	16
3.7. Конфлікти щодо сфер компетенції	18
3.8. Опанування методів комунікації суддями та прокурорами	19
3.9. Свобода вираження поглядів для суддів і прокурорів	20
4. ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ	22
4.1. Вступ	22
4.2. Пресреліз	22
4.3. Пресконференція	24
4.4. Інтерв'ю	26
4.5. Письмові відповіді на письмові запитання	27
4.6. Вебсайт	28

4.7. Соціальні медіа	28
4.8. Конференції та дебати.	32
4.9. Відеоповідомлення.	32
4.10. Публічна трансляція слухань	33
4.11. Кількість, якість, зміст і терміни комунікації.	35
4.12. Акредитація.	36
4.13. Комунікація з боку третіх осіб	37
 5. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ СИСТЕМИ ПРАВОСУДДЯ.	 38
5.1. Вступ	38
5.2. Інструменти.	38
 6. КОМУНІКАЦІЯ ЩОДО КОНКРЕТНИХ СПРАВ	 40
6.1. Вступ	40
6.2. Суди	40
6.3. Прокуратура / інший орган кримінального переслідування.	44
6.4. Медіа	51
 7. КРИЗОВА КОМУНІКАЦІЯ.	 52
 8. І ЩО ДАЛІ?	 56
 9. ПІДСУМКИ, ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	 57
9.1. Видимість, прозорість і стратегія.	57
9.2. Мета комунікації системи правосуддя	57
9.3. Хто комунікує?	58
9.4. Засоби комунікації.	59
9.5. Комунікація щодо незавершених проваджень.	61
9.6. Кризова комунікація	63
9.7. І що далі?	63

1. ВСТУП

1.1. Бенефіціари та цілі цього посібника

1. Цей документ призначено для судів та органів кримінального переслідування (прокурорів та, де це актуально, слідчих суддів).
2. Його створено для того, щоб допомогти їм здійснювати комунікацію з громадськістю і медіа насамперед щодо загальної діяльності інституцій системи правосуддя, поточних запитів стосовно роботи цих інституцій, конкретних позовних вимог і надзвичайних ситуацій.
3. Тут ідеться про зовнішню комунікацію, а не про комунікацію в межах системи правосуддя.
4. У контексті комунікації з боку органів системи правосуддя варто також звернути увагу на такі документи:
 - Висновок № 7 (2005) Консультативної ради європейських суддів (КРЕС) до уваги Комітету міністрів Ради Європи з питання «Правосуддя та суспільство», схвалений на 6-му засіданні КРЕС (Страсбург, 23–25 листопада 2005 р.) (далі – Висновок КРЕС № 7).
 - Висновок № 8 (2013) Консультативної ради європейських прокурорів (КРЕП) про відносини між прокурорами та медіа, схвалений на 8-му пленарному засіданні КРЕП (Єреван, 8–9 жовтня 2013 р.) (далі – Висновок КРЕП № 8).

1.2. Видимість діяльності системи правосуддя

5. З-поміж трьох гілок влади – виконавчої, законодавчої та судової – найменш помітною для громадськості є судова, головним чином, що вона найменше втручається в громадські дебати.
6. Багато в чому це пояснюється тим, що представникам двох інших гілок влади доводиться постійно обґрунтовувати свою діяльність,

погляди та програми перед виборцями. Політичні партії завжди розуміли: щоб завоювати довіру електорату, потрібно всіма доступними засобами реалізовувати комунікаційні стратегії. У цьому плані комунікацію можна назвати ДНК політичних лідерів, які зазвичай віддають їй чимало часу і зусиль. Натомість з установами системи правосуддя ситуація інакша, оскільки їхні «клієнти» здебільшого не мають вибору – користуватися їхніми послугами чи ні. Суддям / прокурорам здебільшого не потрібно хвилюватися про переобрання, тож вони не так переймаються своєю впізнаваністю серед громадськості або потребою інформувати її про свою роботу. До того ж вони зобов'язані зберігати професійну таємницю щодо справ, якими займаються, і переважно справедливо вважають, що повинні бути стриманими у взаєминах із медіа.

7. Як наслідок, широка громадськість, політики та медіа часто мало знають про систему правосуддя і хибно її тлумачать – це стосується і загального функціонування установ системи правосуддя чи розгляду справ, і законодавчих обмежень щодо офіційних заяв. Для багатьох людей робота системи правосуддя незрозуміла, а використання в судах недохідливих формулювань ще більше загострює цю проблему. Проте у деяких європейських країнах громадськість схильна позитивно сприймати установи системи правосуддя та довіряє їм більше, ніж політикам або журналістам. У пункті 8 Висновку КРЕС № 7 зазначено: «Суди є належним форумом для встановлення юридичних прав та обов'язків і розв'язання пов'язаних із цим спорів і саме так їх сприймає громадськість. Суспільство ставиться з повагою та виявляє довіру до спроможності судів здійснювати таку функцію. Однак розуміння ролі судової влади в демократичних країнах (особливо розуміння того, що обов'язком судді є справедливе і безстороннє застосування закону незалежно від можливих соціального або політичного тиску) значно відрізняється в різних країнах і соціально-економічних моделях Європи. Рівень довіри до діяльності судів відповідно неоднаковий».

1.3. Світ комунікації

8. Ми живемо у світі комунікації, де робота інституцій є предметом постійних публічних дебатов, і де критика лунає частіше і з меншою пошаною, ніж колись. Сторони судового процесу та їхні адвокати, а деколи й правоохоронці та інші особи, без вагань публічно коментують поточні справи та рішення.
9. Коли йдеться про імідж, нічого не можна сприймати як належне, і система правосуддя у цьому не виняток. Кожна начебто помилка здатна привернути увагу загалу, загрожуючи негативними наслідками інституціям та їхнім представникам. Як наслідок, правосуддя не може більше, як колись, перебувати у вежі зі слонової кістки й ухвалювати рішення, незважаючи на те, як їх сприймуть і зрозуміють, і відсторонено звисока споглядати на занепокоєння людей і медіа.

1.4. Прозорість

10. У минулому належним підходом до комунікації вважали оборонну позицію у взаємодії з медіа.
11. Сьогодні суддям і прокурорам потрібно усвідомлювати (і багато хто вже знає про це), що їм не уникнути дедалі ретельнішого висвітлення в медіа їхньої діяльності та що установи системи правосуддя хоч-не-хоч змушені давати раду з викликами комунікації.
12. Ця тенденція також пов'язана зі зростанням потреби у прозорості для всіх видів діяльності держави. Прозорість життєво важлива для ефективного функціонування системи правосуддя, оскільки забезпечує судам та органам прокуратури довіру й повагу громадськості, водночас сприяючи позитивному іміджу. Довіра громадськості до системи правосуддя також залежить від розуміння її діяльності. До того ж це розуміння є передумовою доступу громадян до правосуддя.
13. КРЕП у своєму Висновку № 8 зазначає таке щодо цієї вимоги прозорості: «Прозорість у виконанні прокурорами своїх функцій є присутнім складником принципу верховенства права й однією з важливих гарантій права на справедливий суд. Правосуддя має

не просто вершитися, а вершитися привселюдно. Для цього потрібно дати медіа змогу інформувати про судові, кримінальні чи інші провадження» (п. 30). «Застосування принципу прозорості в роботі прокурорів є засобом забезпечення довіри громадськості й поширення інформації про їхні функції та повноваження. Отож, від іміджу органів прокуратури багато в чому залежить віра громадськості в належне функціонування системи правосуддя. Надання медіа якнайширших прав доступу до інформації про діяльність прокурорів також зміцнює демократію і сприяє розвитку відкритої взаємодії з громадськістю» (п. 31).

14. Системі правосуддя варто керуватися принципом, що «журналіст є партнером, а не ворогом», як зазначено в комунікаційній концепції Прокуратури Швейцарської Конфедерації. Журналістам потрібна інформація від органів системи правосуддя, а ті можуть використовувати контакти з журналістами і для пояснення своєї діяльності, і для зміцнення свого іміджу.
15. КРЄС визнала, що «роль медіа у поширенні інформації про функціонування і діяльність судів є важливою» (Висновок КРЄС № 7, п. 9). Вона також зазначає, що «працівники медіа мають цілковиту волю вирішувати те, які матеріали та як доносити до уваги громадськості. Не слід перешкоджати медіа у критиці організації або функціонування системи правосуддя. Системі правосуддя варто прийняти ту роль, яку відіграють медіа, адже, як сторонні спостерігачі, вони можуть допомогти виявити дисфункції та зробити конструктивний внесок в удосконалення судової практики та якості послуг, які суди пропонують користувачам» (п. 33).
16. Влада часто має змогу встановлювати рамки й умови для такої взаємодії, забезпечуючи повагу до службової таємниці, особливо коли йдеться про закритий розгляд справи, а водночас і можливість реагувати на запити медіа, якщо вони обґрунтовані. Очевидною є потреба зберігати баланс між дотриманням гідності судових установ та їхніх представників, що вимагає певної стриманості, з одного боку, і необхідністю комунікації за допомогою відповідних сучасних засобів, з другого.

1.5. Комунікаційна стратегія

17. Установи системи правосуддя не можуть просто ситуативно покращувати свою комунікацію, незважаючи на мету. Навпаки, комунікація має бути частиною загальної стратегії та:

- інформувати громадськість не тільки про конкретне провадження, а й про діяльність системи правосуддя загалом;
- враховувати можливість використання всіх доступних засобів зв'язку, зокрема й новітніх технологій і пов'язаних із ними інструментів;
- визначати цільову аудиторію для кожного виду комунікації (широка громадськість, спеціалізовані медіа, судді та прокурори, політики, правники, студенти, учасники процесу);
- окреслювати ситуації, в яких кожна цільова група потребує інформації;
- визначати, що саме відповідний орган хоче донести.

2. МЕТА КОМУНІКАЦІЇ В СИСТЕМІ ПРАВОСУДДЯ

18. Найпомітнішим складником комунікації в системі правосуддя є інформація про фактичну роботу цієї системи крізь призму конкретних справ, що її пропонують громадськості та медіа, зокрема інформація про особливо резонансні судові процеси. Зацікавлення громадськості та медіа цими процесами може бути пов'язане із серйозністю подій (криваві злочини, великі шахрайства тощо), відомістю причетних осіб (коли йдеться про майно видатного митця або кримінальні справи за участі представників органів державної влади тощо), принципами, актуальними в конкретних ситуаціях (асистоване самогубство (евтаназія), клінічна смерть, цивільний стан трансгендерних осіб тощо), сезонними ситуаціями (правопорушення, вчинені влітку на морських курортах, тощо) й іншими конкретними ситуаціями (особливо хитрі схеми тощо). Часом медіа висвітлюють не надто вагомі події, просто тому, що якийсь журналіст зацікавився проблемою або тому, що люди підхопили історію в соціальній мережі. У всіх цих ситуаціях громадськість очікує, що органи системи правосуддя звітуватимуть про ці проблеми, нададуть усі елементи для розуміння подій та навіть підтвердять або спростують інформацію, яка вже загальнодоступна.
19. Окрім висвітлення конкретних судових процесів, ширшою метою комунікації може бути утвердження ролі системи правосуддя в суспільстві та пояснення функцій і загалом роботи судових установ. Занадто часто судову владу вважають «незначною» або менш важливою порівняно з іншими гілками влади (наприклад, у деяких країнах побутує вислів «органи системи правосуддя» замість «судова влада»). Медіа відводять головні ролі виконавчій і законодавчій гілкам влади. Установам системи правосуддя слід

- продемонструвати, що для ефективного функціонування суспільства їхній внесок так само важливий, як і внесок інших гілок.
20. Комунікація в системі правосуддя може сприяти утвердженню незалежності її інституцій, особливо якщо ця незалежність ставиться під сумнів. Так може статися, коли політики відверто висловлюють свою думку щодо справ, які перебувають на розгляді судів, критикують судові рішення або намагаються виправити суддів. Це також актуально, коли політики розглядають можливість запровадження заходів, які можуть поставити під загрозу незалежність системи правосуддя, наприклад, коли вони змінюють статус суддів у негативний бік або впливають на кар'єрний поступ працівників органів системи правосуддя. Тоді комунікація спрямована на те, щоб нагадати про принцип розподілу влади та його реальне значення.
 21. За допомогою всебічної комунікації суди та прокурори також можуть сприяти повазі до установ системи правосуддя і їхніх представників. Система правосуддя може виконувати свою роль лише тоді, коли вона загалом і судді зокрема мають змогу покладатися на повагу до інституцій та людей, що в них працюють. У цьому контексті соціальні дії можуть допомогти громадськості краще зрозуміти складність завдань, що стоять перед системою правосуддя, і прагнення суддів / прокурорів забезпечити вищу якість правосуддя.
 22. Належна комунікація також допомагає зміцнити (або відновити) довіру громадян до судових установ, показуючи, що вони та їхні працівники захищають загальні інтереси та забезпечують ухвалення відповідних законодавству рішень настільки швидко, наскільки це дозволяють ресурси.
 23. У відповідному контексті установи можуть також озвучувати публічну позицію щодо питань, які становлять інтерес для правосуддя. Зокрема, йдеться про інформування громадськості про проблеми, які безпосередньо стосуються установ системи правосуддя (бюджет, умови роботи, ресурси, вакансії, кар'єрний розвиток суддів, статистика тощо); ухвалення рішень щодо законодавчих проєктів, які можуть вплинути на функціонування інсти-

туцій (реформа «судової мапи», новий процесуальний кодекс, законодавство про імміграцію тощо); або роз'яснення питань, пов'язаних із проектами будівництва нових приміщень суду (наприклад, проект будівництва нового суду в Невшателі (Швейцарія), який було винесено на громадське голосування).

24. Можна також стверджувати, що установи системи правосуддя та їхні представники посідають публічну позицію з питань, що становлять громадський інтерес, незалежно від судових процесів, що перебувають на розгляді в певний відтинок часу, і мають метою інформувати громадськість і політиків про правові проблеми, пов'язані з конкретними ситуаціями. Зокрема, такі як право на батьківство (сурогатне материнство, усиновлення тощо) або припинення життя (трансплантація органів, медичний заповіт, асистоване самогубство, подовження життєдіяльності пацієнта після смерті головного мозку тощо). Взаємодія установ системи правосуддя з громадськістю може посприяти виявленню справедливих і практичних розв'язків.
25. Установи системи правосуддя також можуть сприяти розумінню громадянами законодавства, наприклад, роз'яснюючи застосування правничих положень або доносячи до громадськості інформацію про зміни або доповнення до практики правозастосування.
26. Загалом за допомогою відповідної комунікації суди та прокурори можуть підтримувати і зміцнювати імідж системи правосуддя. Це, безперечно, вимагає долучення до публічних дебатів і присутності в медіа.

3. ХТО КОМУНІКУЄ?

3.1. Вступ

27. Важливо визначити, хто в установах системи правосуддя відповідає і/або має відповідати за комунікацію з громадськістю і медіа.
28. Однозначної відповіді на це запитання немає, оскільки все залежить від предмета комунікації та від конкретних обставин. Наприклад, якщо за інформування громадськості відповідають суди та прокурори, які безпосередньо беруть участь у конкретному процесі, то їхній підхід зазвичай відрізняється від того, що його застосовують до комунікації, пов'язаної з діяльністю системи правосуддя загалом.

3.2. Асоціації суддів і/або прокурорів

29. Метою створення асоціацій суддів і/або прокурорів є захист інтересів відповідних установ та, у разі потреби, окремих суддів / прокурорів.
30. Їхнє публічне втручання обґрунтоване, зокрема, коли йдеться про загальні питання, що стосуються правосуддя (бюджет, умови праці, професійний розвиток, статистика тощо), нагадування про засадничі принципи (незалежність органів системи правосуддя, презумпція невинуватості) й інші законодавчі та соціальні проблеми.
31. Галузеві асоціації також можуть відігравати важливу роль у захисті судів, прокуратур і/або окремих суддів / прокурорів, які зазнали публічної критики у зв'язку з конкретними судовими процесами або з приводу загальніших питань (як-от затягування розгляду справи, доброчесність дискредитованого судді тощо).

3.3. Органи, відповідальні за загальне адміністрування системи правосуддя

32. У низці країн за управління всіма судами відповідає окремий орган.

33. Ці органи можуть комунікувати (від імені всіх судів) щодо загальних питань і на теми, пов'язані з адмініструванням і розвитком судів. Серед можливих тем комунікації – всі адміністративні питання, як-от статистика, час розгляду справи, кількість і суб'єктний склад справ, бюджет і фінанси тощо. Ці органи також можуть займатися комунікацією щодо цікавих широкій громадськості питань, пов'язаних із системою і судами. Зокрема, таких як програми для закладів освіти, журналістів, молоді тощо, а також загальна інформація про систему правосуддя, що може стати в пригоді свідкам та учасникам судового процесу.

3.4. Суди / прокуратури

34. Потрібно, щоб кожен суд мав змогу доносити інформацію про свою організацію та роботу. У цьому контексті суд може інформувати громадськість про суттєві зміни свого складу й надавати статистичні дані про свою діяльність (кількість справ, що надійшли на розгляд, і закритих справ, скільки справ припадає на одного суддю / прокурора, строки закриття справ тощо).
35. Такі публікації можуть дати судам змогу привернути увагу до конкретної ситуації, здатної поставити під загрозу належне здійснення правосуддя, зокрема, коли виявляється, що кадрове укомплектування недостатнє або коли вакантні посади занадто довго не заповнюються. У них також можна висвітлювати збільшення кількості нових справ певного характеру, які створюють надмірне навантаження на суд, або, навпаки, поліпшення показника розгляду справ.
36. Судам потрібна можливість висловлювати свою позицію щодо конкретних ситуацій, які стосуються їх як суб'єктів господарювання, зокрема, пов'язаних із застарілим обладнанням, проектами будівництва або ремонту, вдосконаленням облаштування приміщень тощо.
37. У контексті конкретних справ суди можуть нагадувати громадськості про існування засадничих принципів, таких як незалежність

судової влади (коли на суддю здійснюється тиск) або презумпція невинуватості (коли медіа нехтують нею). Вони також можуть пропонувати громадськості інформацію про поточні судові процеси, за умови строгого дотримання меж, як ми побачимо згодом.

38. Ті самі принципи з належними корективами застосовуються до прокурорів, які, однак, користуються більшою свободою у спілкуванні щодо поточних проваджень.

3.5. Окремі судді та прокурори

39. Загалом задля дотримання принципу неупередженості суддям не варто публічно коментувати справи, які вони розглядають, та ухвалені рішення (див. далі). Однак вони можуть втручатися у громадські дебати з інших питань.
40. У прокурорів ситуація інакша, адже вони можуть (а в окремих країнах, як-от у Франції, законодавчо уповноважені) під час розслідування інформувати громадськість, коли того вимагає ситуація. Заяви прокурорів журналістам також можливі під час судового розгляду справ, особливо коли вони додають об'єктивності публічним дебатам і коли адвокати використовують медіа для просування своїх аргументів. Прокурори також можуть відкрито коментувати й інші питання, не тільки ті, що пов'язані з поточними провадженнями.
41. Перевага комунікації з боку окремих суддів і прокурорів у тому, що вони ознайомлені з предметом обговорення. Недолік тут у ризику непослідовності в комунікації з боку установ системи правосуддя, представниками яких вони є, і у відмінностях в особистих практиках. Наприклад, у той час, як деякі прокурори готові зустрічатися з журналістами та надавати їм інформацію, інші дуже стримані, недоступні та неохоче діляться інформацією. Така різниця у підходах підважує системність комунікації системи правосуддя та створює зайві труднощі для медіа. А це призводить до непотрібної критики системи правосуддя.

3.6. Речник

3.6.1. ВСТУП

42. Щоб забезпечити послідовну комунікацію з журналістами й інформування медіа, у деяких установах передбачено посаду речника. Призначена на неї особа відповідає за зв'язок із медіа з загальних і/або конкретних питань від імені відповідного органу.
43. Перевага такого рішення – у звільненні суддів / прокурорів від відповідальності за комунікацію з медіа, що дає їм змогу, строго кажучи, присвятити увесь свій час службовим обов'язкам.

3.6.2. РЕЧНИК

44. У деяких країнах органи системи правосуддя наймають людей з комунікаційними або іншими подібними навичками, щоб ті відповідали за зв'язки з медіа. Перевага цього підходу в тому, що такі люди мають глибоке розуміння методів комунікації. У принципі, вони також добре знаються на медіа і тому, як ті працюють. У попередньому досвіді вони вже мали справу з багатьма журналістами, і це часто полегшує їм роботу на посаді речника.
45. Утім, цей варіант доступний лише для установ певного розміру і тих, чий бюджет дозволяє такі витрати. До того ж речник має знатися на діяльності установи.
46. Частіше роль речника відводиться спеціально обраному судді або прокуророві, якого звільняють від певних інших завдань, щоб він міг присвятити потрібний час і зусилля комунікаційним зв'язкам. Такий речник дуже добре знає, як функціонує система правосуддя, але не обов'язково володіє методами комунікації, тому мусить пройти відповідну підготовку (див. далі).
47. Щоб забезпечити оперативність інформування, часом доводиться додатково призначати людей, які зможуть за потреби замінити речника.

3.6.3. РОЛЬ РЕЧНИКА

48. У принципі, речник відповідає за всю комунікаційну діяльність від імені своєї установи. Тому потрібно, щоб він був доступний для виконання цих завдань і мав змогу оперативно відповідати на запитання журналістів.
49. Речник забезпечує проактивну, реактивну, регулярну, точну, достатню, послідовну й належну комунікацію. Він визначає та задовольняє конкретні комунікаційні потреби в межах, встановлених законом і конкретною ситуацією. А також забезпечує справедливе ставлення до журналістів (принцип рівності серед медіа).
50. У відповідних випадках речник також забезпечує координування інформації з іншими службами, органами та зацікавленими особами (поліцією, іншими державними службами, політиками тощо).
51. Для того щоб налагодити або підтримувати сповнені довіри та поваги зв'язки між відповідним органом і медіа, речник повинен підтримувати регулярні офіційні та неофіційні контакти з журналістами, які стежать за діяльністю судів та органів прокуратури. Якщо в установі діє система акредитації, речник зобов'язаний керувати нею неупереджено, об'єктивно і прозоро. При деяких судах і прокуратурах для зацікавлених журналістів діють «пресклуби», на базі яких відбуваються регулярні зустрічі, дебати тощо.
52. Якщо з деякими медіа або журналістами систематично виникають проблеми, речник може спробувати розв'язати їх через обговорення цих питань із відповідними особами та надання всіх потрібних роз'яснень.
53. Завдяки регулярним контактам з окремими суддями та прокурорами своєї організації речник регулярно отримує інформацію про загальне функціонування цієї організації, про конкретні проблеми, з якими стикаються окремі судді або суди, а також про поточні справи, які можуть цікавити медіа.
54. Доцільно, щоб речник відповідав безпосередньо перед суддею або прокурором, що керує відповідним органом (головою суду чи очільником прокуратури), адже саме такий керівник здійснює

- нагляд за діяльністю речника. Цей нагляд дозволяє організувати погоджену комунікацію з боку суду або прокуратури, щоб запобігти розбіжностям і забезпечити речникові зворотний зв'язок.
55. КРЕС виступає за те, щоб «заохочувати створення в судах приймалень та інформаційних служб не лише, щоб зустрічати відвідувачів судів і допомагати споживачам судових послуг, а й задля сприяння медіа в поглибленні їхнього розуміння роботи системи правосуддя» (Висновок КРЕС № 7, п. 41).
56. На думку КРЕС, «ці служби, за якими повинні наглядати судді, могли б виконувати такі завдання: повідомляти медіа резюме судових рішень; надавати журналістам фактичну інформацію про судові рішення; підтримувати зв'язок з медіа стосовно слухань у справах, які особливо цікавлять громадськість; надавати роз'яснення щодо фактів або уточнення у справах, які висвітлюються в медіа... Судові приймальні або речники можуть привертати увагу медіа до відповідних питань і юридичних проблем, які розглядалися у певній справі, організовувати відвідання слухань і здійснювати відповідні практичні організаційні заходи, зокрема, з метою захисту осіб, що беруть участь як сторони, присяжні або свідки» (Висновок КРЕС № 7, п. 42).
57. Завдання, які згідно з КРЕС, мала б виконувати така служба, звісно, також може бути покладено на речника.

3.7. Конфлікти щодо сфер компетенції

58. Буває так, що два або більше суб'єктів (судові та політичні органи, поліція) бажають комунікувати й комунікують щодо одного питання, до прикладу, щодо конкретного судового процесу.
59. У такій ситуації потрібно зважити на те, чи не варто, з огляду на обставини цієї справи, щоб комунікацією займався один суб'єкт, а інші утрималися від публічного втручання. Якщо так, то це питання можна розв'язати через діалог між відповідними суб'єктами. Якщо такої домовленості не вдається досягнути, може виникнути потреба передати це питання на розгляд органам, яким ці різні

суб'єкти підпорядковані, щоб вони розв'язали конфлікт з приводу сфер компетенції.

60. Якщо ж публічне втручання різних суб'єктів здається виправданим, варто однаково уникати поширення суперечливої інформації через належну координацію.

3.8. Опанування методів комунікації суддями та прокурорами

61. Багато суддів і прокурорів наражаються на неприємності через недостатні навички комунікації, що має негативні наслідки для ефективного здійснення правосуддя та іміджу системи правосуддя загалом.
62. Комунікація – це професія. Той, хто відповідає за неї або займається нею, повинен розуміти її складність і володіти всіма потрібними інструментами. Зі збільшенням кількості засобів комунікації та подальшим пришвидшенням передавання інформації дедалі ризикованіше довіряти комунікацію з медіа суддям і прокурорам, які пройшли лише підготовку «без відриву від виробництва». Насправді в цій сфері доконечно потрібно забезпечити належний рівень фаховості.
63. Установи системи правосуддя відповідальні за те, щоб забезпечувати та пропонувати суддям і прокурорам належну підготовку у сфері комунікації. Навіть якщо вони вже пройшли відповідне навчання в рамках початкової фахової підготовки, ці навички потрібно буде адаптувати до поточної ситуації. Для цього можна організовувати семінари для держслужбовців на керівних посадах, тренінги, спрямовані на діяльність системи правосуддя, або ж індивідуально розроблені навчальні курси. Такі навчальні заходи можуть об'єднувати суддів і журналістів. Їхні учасники матимуть краще розуміння комунікаційних контекстів у царині правосуддя (правничих обмежень; медіа та їхніх функцій; очікувань медіа, обмежень щодо термінів тощо), а також методів комунікації (конкретних особливостей, переваг і недоліків, ризиків тощо).

64. Звичайно, тренінги не завжди безплатні, і суддям та прокурорам потрібен на них час. Тому важливо встановлювати досяжні цілі й підтримувати належний баланс між витратами та вигодами для учасників.

3.9. Свобода вираження поглядів для суддів і прокурорів

65. Загалом судді та прокурори користуються свободою вираження поглядів. Сучасне поняття «суддя-громадянин» передбачає, що судді можуть брати участь у житті громади та висловлювати свою думку, і приватно, і публічно, без зайвих обмежень.
66. Однак, коли судді та прокурори виступають як посадові особи, свобода вираження поглядів у них обмежена через їхній особливий статус.
67. Передусім ці обмеження пов'язані з вимогами професійної конфіденційності, що регулюються законом (далі детальніше йтиметься про те, наскільки вільно судді та прокурори можуть надавати інформацію громадськості щодо конкретних процедур).
68. Обмеження свободи вираження пов'язані з загальними зобов'язаннями щодо конфіденційності та гідності, яких повинні дотримуватися судді. Хоча кожен суддя і прокурор має право висловлювати свої погляди з питань, пов'язаних або не пов'язаних з їхньою службовою діяльністю, їм як посадовцям не дозволено створювати у громадськості враження, що вони будуть упередженими, не-безсторонніми, позбавленими об'єктивності чи поміркованості, необхідних для належного виконання їхніх посадових обов'язків. Суддя або прокурор може висловити незгоду із заходами, запропонованими політиками, однак при цьому вони повинні дотримуватися належних формулювань, що не підважуватимуть їхньої гідності. Оскільки це непросте завдання, дехто вважає, що суддям і прокурорам найбезпечніше утримуватися від публічних виступів на такі теми навіть як приватним особам. З іншого боку, немає нічого, що могло б перешкоджати публічному втручання установ системи правосуддя, конкретного органу чи асоціації суддів і/або

прокурорів, коли на кону опиняються інтереси правосуддя. Однак, роблячи це, важливо не справити враження, що їх позбавлено нейтральності, об'єктивності та компетентності, адже це ті якості, які установи системи правосуддя повинні гарантувати громадськості. Зокрема, шкоди іміджу системи правосуддя завдають злостиві звинувачення у Twitter (тепер X) або нападки на політичних лідерів на мітингах з боку асоціацій суддів / прокурорів.

69. КРЕП недвозначно визнає ці принципи, зазначаючи: «Прокурори також мають право на свободу вираження думок, водночас будучи зобов'язаними дотримуватися службової таємниці, конфіденційності, виявляти стриманість та об'єктивність. Виступаючи перед медіа, чи то як посадовці, чи як приватні особи, прокурори повинні звертати особливу увагу на потенційні ризики для неупередженості та доброчесності органів прокуратури» (Висновок КРЕП № 8, п. 19).

4. ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ

4.1. Вступ

70. Ще двадцять років тому судові установи й органи правосуддя мали в розпорядженні небагато засобів комунікації, але завдяки сучасним розробкам можливості збільшилися. Деякі судді та прокурори досі неохоче використовують новітні засоби зв'язку. Це може бути пов'язано з недостатнім розумінням цих інструментів і ризиків їх використання. Утім, ці засоби існують, тож їх актуальність для офіційної комунікації варто дослідити.
71. Далі йтиметься про загальні засоби комунікації, які використовуються для інформування про поточні судові процеси та діяльність судових органів / органів правосуддя загалом. А в розділі про загальну інформацію щодо діяльності системи правосуддя ми також опишемо деякі інші засоби комунікації.

4.2. Пресреліз

72. Пресреліз є і надалі буде ефективним засобом комунікації, за допомогою якого можна майже одночасно донести до великої кількості людей всю інформацію, яку установа має намір поширити.
73. Пресреліз – це підготовлений органом влади документ для громадськості, що містить факти, юридичні пояснення та інші міркування, якими цей орган прагне поділитися. Він має відповідати на шість типових журналістських запитань: Хто? Коли? Що? Де? Як? Чому?
74. Тексти розповсюджуються відповідно до сучасних тенденцій: від факсимільної розсилки редакторам, що входять до заздалегідь складеного списку, ми перейшли до багаторівневого поширення – іноді досі використовують факс, але на перший план вийшли електронна пошта, публікації у Facebook, дописи у Twitter і всі інші засоби, які дають змогу охопити ширшу аудиторію.

75. Серед переваг пресрелізу можна виокремити:

- рівність медіа: зацікавлені журналісти мають негайний та одночасний доступ до однакової інформації;
- уніфікованість наданої інформації: кожен реципієнт отримує ту саму інформацію;
- контроль над наданою інформацією: такі публікації містять не більше і не менше, ніж суб'єкт хоче донести до громадськості;
- зниження ризику викривлень: загалом медіа покладаються на пресрелізи, тож, якщо журналіст безпідставно публікує інформацію, яка контрастує з оприлюдненим текстом, від нього можна вимагати усунути істотні розбіжності (журналіст не зможе стверджувати, що його подання відповідної новини збігається з інформацією, яку надав судовий орган);
- зниження ризику відхилення від теми: на відміну від учасників пресконференцій або інтерв'ю, відправник пресрелізу не мусить говорити нічого понад те, що написано в тексті.

Пресреліз має й недоліки, а саме:

- можливе нехтування потребами громадськості та медіа: не завжди легко заздалегідь встановити, яка інформація цікавить реципієнтів. До того ж коротка заява може спровокувати більше запитань, ніж дати відповідей;
- брак взаємодії з реципієнтами: таке повідомлення не дає їм змоги попросити про роз'яснення або доповнення, а якщо текст неправильно зрозуміють, існує ризик хибного тлумачення (однак див. далі);
- ризик помилки: деякий час тому автор цього документа погано вичитав пресреліз, який було продиктовано працівникові поліції у зв'язку зі справою про вбивство. У повідомленні (написаному французькою мовою) було сказано, що з потерпілого «зняли шкіру» («écorché»), хоча насправді там мало йтися про «перерізане горло» («égorgé»). Це трохи обурило журналістів, які, на щастя, виправили текст.

У пресрелізі важлива кожна кома, до того ж потрібно, щоб відповідний орган підтримував написане.

76. Щоб уникнути каверзних тлумачень і задовольнити потреби в додатковій інформації, у пресрелізі вказується контактна особа, до якої журналісти можуть звернутися (телефоном або електронною поштою) по будь-які роз'яснення. А щоб уникнути постійних запитів, що заважають роботі, варто також зазначити часові рамки, в межах яких можна звертатися з додатковими запитаннями.

4.3. Пресконференція

77. Під час пресконференції журналістів (іноді дібраних на основі їхньої зацікавленості в темі), можуть запросити зібратися в певному місці та у визначений час, щоб отримати інформацію від відповідного органу.
78. Зазвичай пресконференція починається з виступу судді, прокурора або речника (їх може бути кілька), після чого журналісти мають змогу поставити запитання й отримати на них відповіді.
79. Потрібно зважати на таке:
- рівність медіа: зацікавлені журналісти отримують негайний та одночасний доступ до інформації (принаймні ті медіа, які мають змогу відправити журналіста на пресконференцію);
 - уніфікованість наданої інформації: кожен учасник отримує однакові дані;
 - взаємодія з бенефіціарами інформації;
 - повага до потреб громадськості та медіа: можливість негайно доповнити та виправити заяву (наприклад, коли після запитання журналіста з'ясується, що зміст заяви недостатньо детальний або неточний);
 - частковий контроль над наданою інформацією: навіть якщо початкова заява добре відточена, під час подальшого обговорення можуть виникати несподіванки, і мовці часом роблять раніше не заплановані заяви або навіть торкаються неочікуваних питань (хибне тлумачення).

Щоб успішно провести пресконференцію, потрібно подбати про:

- місце проведення: доступність для великої кількості відвідувачів, належний рівень приміщень з особливою увагою до місткості, наявності Wi-Fi, доступу до паркування тощо;
- час проведення: щодо друкованих медіа важливо враховувати, що редакційні конференції часто проводяться вранці, а також взяти до уваги терміни підготовки та публікації статей. На загал, журналісти віддають перевагу проведенню пресконференцій у передобідній час, звісно, якщо не йдеться про надзвичайні ситуації;
- мовець (мовці): надійна особа або особи, які мають інформацію і повноваження інформувати та відповідати на запитання;
- тему / предмет: тема має бути цікавою; не варто скликати пресконференції з незначних причин і перетворювати їх на нудну рутину;
- підлаштовування під важливість події та практичні можливості;
- організацію: «церемоніймейстер», який надає слово іншим;
- розповсюдження письмового резюме: журналістам цей інструмент до вподоби, адже допомагає уникнути непорозумінь;
- наочність: предмети (як-от вилучені наркотики) або фотографії (об'єктів, недоступних під час презентації);
- етап запитань і відповідей: чесні відповіді на запитання, навіть коли мовцеві доводиться визнати, що він не знає або не може дати відповіді; пропозиція надати пояснення згодом;
- відведіть трохи часу, щоб відповісти кожному журналістові: так можна врахувати особливі потреби всіх медіа. Це забезпечує відносну «ексклюзивність» або принаймні справляє враження на читачів / слухачів / глядачів, що журналіст отримав щось особливе. Редакторам це сподобається.

80. Реакція на пресконференцію зазвичай прихильніша, якщо журналісти відчують, що організатори не змарнували їхнього часу, а насправді полегшили їм роботу.

4.4. Інтерв'ю

81. Деколи журналісти хочуть взяти інтерв'ю в судді, прокурора або речника, щоб отримати ексклюзивну інформацію, якої не матимуть їхні конкуренти, які про інтерв'ю не просили. Інтерв'ю – це ефективний засіб для активних журналістів, які шукають джерела інформації, а не чекають на повідомлення від системи правосуддя. Так вони також можуть здобути неоприлюднену досі інформацію.
82. Інтерв'ю можуть брати представники будь-яких медіа. Електронні медіа можуть транслювати цю подію наживо зі студії або з іншого місця телефоном, або ж демонструвати запис інтерв'ю (повністю або частково) у визначений час на розсуд редакції. Інтерв'ю для друкованих видань зазвичай проводиться телефоном або безпосередньо у приміщенні відповідного органу.
83. Очевидним ризиком, пов'язаним з інтерв'ю, якщо воно не транслюється в прямому ефірі через електронні медіа, є викривлення сказаного. Існує безліч прикладів таких викривлень через непорозуміння або особисті (часом зловмисні) інтерпретації з боку журналістів. Буває й так, що інтерв'ю оприлюднюється не повністю, і під час монтажу окремі уривки випадають з контексту, демонструючи зовсім не ту позицію, яку прагнув висловити той, хто давав інтерв'ю.
84. Щоб уникнути цього ризику, суддя, прокурор або речник можуть вимагати від журналіста показати їм матеріал перед публікацією. Переважно журналісти погоджуються, щоб не відмовлятися від інтерв'ю. Цей метод може бути виправданий, якщо йдеться про делікатні або вузько спеціальні питання, коли є ймовірність, що журналісти неправильно зрозуміють заяви представника системи правосуддя.
85. Залежно від тематики та за попередньою домовленістю між журналістом і особою, яка дає інтерв'ю, бесіда може вважатися офіційною («під запис»), коли журналістові дозволено публікувати все сказане і зазначати ім'я особи, яка дала інформацію; або ж неофіційною («не під запис»), коли журналіст не може безпосередньо використовувати отриману інформацію, повідомляти про зроблені заяви третім особам, а також вказувати джерело цих заяв.

86. Неофіційні бесіди стають у пригоді, коли представникові судової влади потрібно пояснити медійникам, чому конкретну інформацію не можна оприлюднювати, або коли журналістові потрібна лише якась «довідкова» інформація для власного розслідування, щоб не збитися на манівці. Це доволі делікатне завдання, адже для його успіху потрібно, щоб представник судової влади довіряв журналістові.
87. Інтерв'юер має усвідомлювати, що повідомлення треба доносити так, щоб відповідати особливостям кожного відповідного медіа. Телевізійний або радіокоментар зазвичай триває не більше кількох десятків секунд, тому виклад має бути особливо стислим і чітким. Інтерв'ю для публікації у пресі може охоплювати ширші питання, але суддя, прокурор або інший речник мусить знати, що фактично опублікують лише частину зі сказаного, тож, якщо він хоче донести якесь повідомлення, варто використовувати чіткі прицільні формулювання.
88. Як варіант, кожен орган системи правосуддя може заздалегідь укласти список суддів або прокурорів, які мають право давати інтерв'ю, а також окреслити обставини, за яких ці інтерв'ю можливі.

4.5. Письмові відповіді на письмові запитання

89. Деколи журналісти звертаються по інформацію до судді, прокурора чи речника у письмовій формі, або, як це часто буває сьогодні, електронною поштою. Особливо це актуально тоді, коли журналіст пише статтю і хоче або мусить (залежно від кодексу етики своєї професії) дізнатися реакцію установи чи відповідної особи.
90. Тоді представник органу повинен відповісти на всі запитання письмово, належним чином і (за потреби) узгодити свою відповідь із керівництвом. Якщо журналіст обумовлює певний формат відповідей (максимальна кількість символів, з огляду, наприклад, на обсяг публікації), дотримання цих вимог гарантує, що інформацію буде опубліковано в повному обсязі.
91. Коли йдеться про випуски новин, письмова відповідь дає змогу контролювати інформацію (за потреби можна вимагати ознайомлення з текстом перед публікацією так само, як і з інтерв'ю).

92. Те, до чієї компетенції входить надання письмових відповідей, і процедуру їх надання, мали б визначати внутрішні правила відповідного органу.

4.6. Вебсайт

93. Нині більшість установ системи правосуддя мають вебсайти, за допомогою яких презентують свою організацію та її діяльність. Вебсайт також може бути комунікаційним інструментом для інформування медіа і громадськості про справи, які перебувають на розгляді (місця та дати проведення громадських слухань тощо), майбутні події (конференції, дебати тощо) і новини відповідної установи (як-от кадрові зміни).
94. Розроблення і ведення вебсайту вимагає певних витрат, але органам системи правосуддя не варто надміру економити на цьому. Такий сайт безпосередньо відображає імідж установи, і, як відомо, погано розроблений, малодоступний, незручний у користуванні вебсайт із базовою або неактуальною інформацією справляє негативне враження про саму установу.
95. Часом буває доцільно створювати окремі вебсайти під конкретні теми (наприклад, вебсайт, присвячений процесам у справах про спадщину) або спрямовані на конкретні групи осіб (як-от журналістів або народних засідателів).
96. Як варіант, можна розробити відповідні застосунки до смартфона.

4.7. Соціальні медіа

97. Соціальні медіа охоплюють інструменти для публікації (Wikipedia, Twitter), платформи для обговорення (Twitter), загальні цифрові соціальні мережі для контактів (Facebook, Instagram, де користувачі знайомляться, обмінюються досвідом і підтримують зв'язок з іншими) та професійні цифрові мережі (LinkedIn для встановлення мереж ділових контактів, на які часто покладаються майбутні рекрутери або партнери), а також цифрові мережі для генерованого ко-

ристувачами контенту (YouTube для відео, Flickr для фотографій), які дають змогу ділитися контентом і переглядати його.

98. З 2010 року соціальні медіа почали фігурувати в політичній комунікації. Серед причин, чому політики дедалі частіше використовують ці інструменти для комунікації зі своїми виборцями і представниками інших медіа – глобалізація соціальних мереж у сучасному світі, швидкість передавання інформації та втрата інтересу і довіри громадян до традиційних ЗМІ. До того ж соціальні медіа можуть охопити дуже широку аудиторію, зокрема молодь, для якої вони часто є єдиним джерелом інформації.
99. Соціальні мережі стрімко розвиваються і стають важливою платформою для впливу. Вони підважують правила комунікації та (нині) не підлягають контролю з боку якогось органу, який, своєю чергою, керувався б правилами або певною етикою. Як уже зазначалося, це забезпечує безперешкодне і вільне поширення інформації серед громадськості, але аж ніяк не гарантує охоплення цільової аудиторії. Тому часто доводиться організовувати комунікацію через сайт третьої сторони, серед користувачів якого багато представників основних категорій, яким призначене повідомлення (часом може йтися про нерегульований орган). Добирати такі треті сторони слід дуже обачно.
100. Більшість установ системи правосуддя ще не скористалися можливостями, що їх дають ці інструменти (або принаймні деякі з них), для забезпечення своїх комунікаційних потреб. Імовірно, це частково пов'язано з тим, що судді / прокурори здебільшого належать до поколінь, які не користувалися цими засобами замолоду й тому не призвичаїлися до них. До того ж присутність у соціальних мережах вимагає частої активності, яку більшість судів та органів прокуратури навряд чи можуть собі дозволити власними ресурсами.
101. Це не означає, що найближчим часом органи системи правосуддя зможуть обійтися без теперішніх засобів зв'язку. Журналисти, звісно, скористаються переданою їм інформацією, зокре-

ма, поширять її за допомогою соціальних мереж. Однак варто пам'ятати, що оперативність завжди буде неодмінним складником комунікації, а суди та прокуратури можуть її забезпечити, лише якщо користуватимуться соціальними медіа.

102. Варто також додати, що над інформацією, яка передається громадськості, що її орган системи правосуддя обрав безпосередньою цільовою аудиторією своєї комунікації, можна зберігати повний контроль. Це дозволяє передавати чіткі, збалансовані та повні повідомлення без ризику спотворень з боку журналістів. Ці повідомлення можуть охопити якнайширшу аудиторію, зокрема й молодь, яка не читає газет (навіть онлайн) і не дивиться телебачення. А ще соціальні медіа, залежно від типу, дають змогу взаємодіяти з іншими користувачами в режимі реального часу для негайного доповнення або виправлення наданої інформації.
103. Однак використання соціальних мереж також наражає суддів і прокурорів на ризики. Насамперед ідеться про звуження інформації через зведення її до короткого резюме – новина тоді неодмінно подається у вигляді мінімального повідомлення (Twitter), яке користувачі часто читають дуже поверхнево (Facebook). Ще один ризик у тому, що публікація в соціальних мережах може спровокувати дискусію, за якою потім важко встежити. Неналежне використання соціальних мереж також загрожує баналізацією правосуддя. До того ж щойно новина з'являється в соціальних мережах, цілком імовірно, що її миттю скопіюють і поширять; тому навіть подальше виправлення помилки не завадить необмеженому розповсюдженню початкової хибі.
104. Варто зазначити, що соціальні мережі істотно відрізняються від інших засобів комунікації. Вони передбачають діалог, бесіду. Тут відправник початкового повідомлення в принципі мусить бути готовий протягом кількох хвилин, годин і навіть днів взаємодіяти з тими, хто в цій мережі висловлюватиме свою думку з цього приводу. Інакше існує ризик неправильного використання повідомлення, суперечок внаслідок (випадкового або навмисного) хибного тлумачення або

неспроможності реагувати на обґрунтовані запитання. Це, очевидно, потребує більшої доступності, яку судді та прокурори особисто не завжди можуть або взагалі не можуть собі дозволити.

105. Як уже зазначалося, соціальні медіа створені для діалогу. Їх використання як одностороннього засобу комунікації на кшталт давніх ЗМІ призведе до втрати можливостей, які вони пропонують, і ризику зменшення довіри до органу, що публікує інформацію, як надійного комунікатора.
106. Щоб уникнути ризику неналежного використання даних, зокрема їх перепродажу третім особам, органи влади, що вдаються до цього виду зв'язку, повинні забезпечити внесення конкретних положень до договорів з постачальниками мережеских послуг.
107. До того ж публікації в соціальних медіа мають по суті ті ж переваги та недоліки, що й пресреліз.
108. Отже, чи варто органам системи правосуддя утверджувати свою присутність у соціальних мережах? Це питання потребує обговорення. У кожному разі, ця присутність не може повністю замінити більш традиційних засобів комунікації, і вимагає кадрових ресурсів, які не завжди доступні судам та органам прокуратури. Якщо сторінку у Facebook (чи якийсь її еквівалент у майбутньому), безсумнівно, можна вважати розумною і, можливо, необхідною інвестицією, то про постійну присутність на таких платформах, як Twitter, цього не скажеш, адже через нестриманість багатьох користувачів цей засіб комунікації уже став невідповідним для системи правосуддя.
109. До того ж виникає потреба адаптувати комунікацію до різних реципієнтів, а це складно, адже часом ту ж інформацію доводиться подавати в різних формах і з різним змістом, щоб відповідати очікуванням різних цільових аудиторій.
110. Компетентні органи могли б (якщо вони ще цього не зробили) підготувати та розповсюдити настанови з використання соціальних мереж установами системи правосуддя та їхніми представни-

ками. У сфері, де не існує чітких меж, такі настанови можуть запобігти зловживанням та/або неадекватним спробам втручання.

4.8. Конференції та дебати

- 111. Ще одним різновидом комунікації є публічні лекції та дебати на теми, пов'язані з правосуддям.
- 112. Виступати на них можуть не лише судді та прокурори, а й політичні лідери, журналісти, викладачі права й інші члени громадянського суспільства.
- 113. Цільовою аудиторією можуть бути люди конкретного регіону, правники, навчальні заклади тощо.
- 114. КРЕС наголошує на важливості співпраці з навчальними закладами: «Відповідні шкільні й університетські освітні програми (не лише на правничих відділеннях) мають передбачати опис судової системи (зокрема, виступи суддів перед учнями / студентами), відвідування судів й активне викладання судових процедур (рольові ігри, відвідування судових слухань тощо). З цією метою суди й асоціації суддів можуть співпрацювати зі школами, університетами й іншими освітніми установами, щоби продемонструвати хід міркувань суддів у навчальних програмах і громадських дебатах» (Висновок КРЕС № 7, п. 12).

4.9. Відеоповідомлення

- 115. У деяких країнах установи системи правосуддя готують і оприлюднюють відеоповідомлення. Ці повідомлення спрямовано на інформування громадськості (або окремих її категорій) про діяльність органів системи правосуддя загалом або про її конкретні аспекти зокрема. Їх можуть транслювати по телебаченню, в інтернеті або на таких платформах, як YouTube.
- 116. У деяких країнах суди забезпечують відеозапис конкретних судових засідань та/або процесу оголошення конкретних рішень. Їх транслюють наживо через власні вебсайти судів, через YouTube

та/або по телебаченню (зазвичай це роблять канали громадського мовлення).

117. Очевидно, що такий спосіб комунікації потребує ресурсів, зокрема часу, і зазвичай залучення фахівців з комунікації. У цьому плані співпраця з телевізійними каналами може спростити завдання.

4.10. Публічна трансляція слухань

118. Деякі суди дозволяють використання телекамер у залах судових засідань і публічну трансляцію (наживо або в записі) всіх або частини слухань, найчастіше коли йдеться про резонансні справи.
119. Можливість використання таких засобів залежить від національного законодавства, директив вищих органів влади та місцевих звичаїв.
120. Очевидною перевагою публічної трансляції слухань є прозорість, оскільки кожен може на власні очі побачити, як здійснюється правосуддя у конкретній справі.
121. Основним недоліком є те, що учасникам судового процесу (суддям, прокурорам, сторонам, адвокатам, свідкам) або навіть публіці в залі суду, можливо, доведеться або захочеться підлаштовуватися до камер, ризикуючи перетворити судовий процес на видовище, замість пошуку істини та належного застосування закону.
122. КРЄС у своєму Висновку № 7 зазначає на цю тему таке: «Можливість використання телевізійних камер у судовій залі при розгляді будь-яких питань, крім процедурних, є предметом широкої дискусії... Деякі члени КРЄС висловили серйозні застереження щодо цієї нової форми публічного висвітлення роботи судів» (п. 44).
123. «Публічний характер правосуддя є однією із засадничих процесуальних гарантій у демократичних суспільствах. Якщо міжнародне право і національне законодавство дозволяють винятки з принципу публічності судочинства, важливо, щоб ці винятки обмежувалися лише тими, що дозволені пунктом 1 статті 6 ЄКПЛ» (п. 45).

124. «Принцип публічності правосуддя передбачає доступ до зали судових засідань для громадян і працівників медіа, але новітні аудіовізуальні засоби надають висвітлюваним подіям такого широкого розголосу, що це трансформує саму суть поняття публічності правосуддя. Це може мати деякі переваги, адже сприяє підвищенню обізнаності громадської про те, як проводяться судові процеси, та покращенню іміджу системи правосуддя, але існує також ризик того, що телевізійні камери в суді можуть перешкоджати належному проведенню процесу і змінювати поведінку його учасників (суддів, прокурорів, адвокатів, сторін, свідків тощо)» (п. 46).
125. «Для телетрансляції судових слухань варто використовувати стаціонарні камери, а судді, який головує, потрібно гарантувати можливість ухвалювати рішення щодо умов зйомок і переривання трансляції у будь-який час. Ці й усі інші необхідні заходи мають бути спрямовані на забезпечення належного проведення слухань і захист прав їхніх учасників» (п. 47).
126. «Варто також зважати на думку учасників процесу, зокрема, в певних типах процесів, які стосуються приватних справ» (п. 48).
127. «З огляду на особливо сильний вплив телетрансляції та ризик підживлювання нездорової цікавості КРЄС закликає медіа розробити власні кодекси професійної етики, спрямовані на забезпечення збалансованого показу судових процесів, щоб гарантувати об'єктивність висвітлення» (п. 49).
128. «Можуть існувати переконливі підстави для організації фільмування процесів у конкретних справах, зокрема, для педагогічних або освітніх цілей або задля збереження на плівці процесів, які мають особливе історичне значення для майбутнього використання. У таких випадках КРЄС наполягає на необхідності захисту осіб – учасників слухань, зокрема, через вибір методів знімання, що не заважають належному проведенню процесу» (п. 50).

4.11. Кількість, якість, зміст і терміни комунікації

129. З одного боку, комунікація органів системи правосуддя має задовольняти потреби самих цих органів, а з другого – відповідати очікуванням медіа і громадськості.
130. Це вимагає певного балансу, щоб не дати «забагато», перебравши міру і цим розмиваючи значення правничого мовлення, але водночас і не «замало», створивши порожнечу для діячів медіа-світу і не задовольнивши потреби громадськості та самої системи правосуддя.
131. В ідеалі, інформація має надходити в потрібний час і бути адаптованою до цільової аудиторії (акредитовані журналісти, медіа загалом, громадськість). Щоденні пресконференції можуть бути виправдані під час великих розслідувань і після серйозних подій (наприклад, терактів), але не тоді, коли метою є інформування медіа про повсякденну діяльність суду. Кілька рядків інформації може бути достатньо, якщо повідомлення просте, але не тоді, коли потрібно пояснити, чому прокуратура не має засобів, потрібних для належного виконання її завдань – усе залежить від обставин.
132. Потрібно, щоб комунікацію системи правосуддя визнавали якісною: фактично правдивою, об'єктивною і зрозумілою. Журналісти дуже швидко з'ясовують, коли інформація, яку вони отримали, неповна, неточна або навіть неправдива. А ще їм не подобається, коли представники влади відмовляються підтвердити вже відомі медіафакти.
133. Особам, відповідальним за комунікацію системи правосуддя, треба утримуватися від спекуляцій («мені здається, що...»; «логічно...» тощо) і, коли вони не впевнені у фактах, мають без вагань відповісти «я не знаю, але з'ясу». Зізнатися, що не знаєш, завжди краще, ніж висувати ризиковані спекуляції або поширювати хибну інформацію.
134. Установам системи правосуддя варто забезпечити якомога більше позитиву у зверненнях до громадськості, не надаючи у своїй комунікації виняткової ваги скаргам, пов'язаним з їхнім стано-

вищем. Ясна річ, суд має законне право привертати увагу громадськості до недоліків у засобах, що перебувають в його розпорядженні. Таке повідомлення може супроводжуватися, наприклад, міркуваннями, пов'язаними зі збільшенням кількості справ на розгляді окремого судді, вдосконаленням внутрішньої організації суду тощо. Звинувачення, які громадськість, політики та медіа сприймають як «вічні», можуть послабити повідомлення і становище установ системи правосуддя.

135. Доносити інформацію потрібно своєчасно. Деякі ситуації вимагають негайної комунікації через характер фактів або зацікавлення громадськості та медіа. Часові рамки комунікації також можуть залежати від часу проведення процесу (близькість слухання). Бувають випадки, коли зовнішнього тиску, який диктував би, коли потрібно поширити інформацію, немає. Тоді, обираючи час, установа системи правосуддя має враховувати необхідність запобігти підозрам щодо мотивів, не пов'язаних з потребами комунікації. Зокрема, важливо уникати зайвого втручання, наприклад, у політичні процеси (майбутні вибори тощо).

4.12. Акредитація

136. У деяких країнах або в їхніх регіонах органи системи правосуддя створили систему акредитації журналістів.
137. Загалом акредитація надається належно підготованим журналістам, які активно висвітлюють діяльність системи правосуддя. Акредитовані журналісти мають привілейований доступ до інформації, наприклад, можливість на території пресцентру ознайомитися з усіма рішеннями без обмежень, пов'язаних із секретністю. Вони також можуть просити про інтерв'ю з суддями та мати право на пріоритетні місця в залах судових засідань.
138. Перевага такої системи в тому, що кваліфіковані журналісти отримують змогу висвітлювати судову діяльність у начебто компетентніший та об'єктивніший спосіб, ніж їхні колеги, які не так добре знаються на подіях у системі правосуддя.

139. Найбільшим недоліком є неоднаковість ставлення до різних медіа, що може спонукати тих, хто опинився поза системою, зайняти критичну щодо органів влади позицію.

4.13. Комунікація з боку третіх осіб

140. Залежно від обставин, треті особи можуть публічно стати на підтримку установ системи правосуддя, наприклад, коли вважають, що незалежність судової влади перебуває під загрозою через дії або заяви інших державних органів.
141. Тоді постає питання: чи потрібно установам системи правосуддя публічно підтримувати ці позиції та надавати цим третім сторонам інформацію, за допомогою якої вони могли б обґрунтовувати свої аргументи, або ж утриматися від цього? Проблеми виникають, зокрема, коли ці треті сторони вдаються до таких засобів, як заклики до демонстрацій на вулицях.
142. Відповідь, очевидно, залежить від конкретних обставин кожної справи, але в кожному разі установам системи правосуддя слід зробити все, щоб не здаватися інструментом у руках третіх осіб, які мають власні цілі, та продемонструвати, що вони поважають свої зобов'язання щодо стриманості та гідності.

5. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ СИСТЕМИ ПРАВОСУДДЯ

5.1. Вступ

143. Як уже зазначалося, потрібно виходити з думки, що громадськість і медіа мало знають про діяльність органів системи правосуддя і часто погано її розуміють.
144. Тому щоб покращити поінформованість про цю діяльність, доцільно вживати вагомих заходів.

5.2. Інструменти

145. Інструменти, які система правосуддя використовує для інформування громадськості та медіа про свою діяльність загалом, частково такі ж, як і ті, про які йшлося вище.
146. Однак окремі установи можуть використовувати й інші інструменти. Далі ми подаємо їх перелік, який, утім, не можна вважати вичерпним. А саме:
- вебсайти системи правосуддя та/або конкретних судів та органів прокуратури (організація окремих органів, звіти про діяльність, судові прецеденти тощо);
 - документація, доступна для громадськості, на сайтах органів системи правосуддя і деінде;
 - інформаційні рубрики або «Час запитань» на сайтах органів системи правосуддя;
 - дні відкритих дверей у судах і прокуратурі (наприклад, інформаційні стенди, коли судді / прокурори та працівники апарату відповідають на запитання щодо конкретних аспектів діяльності, відео про установу, постановні слухання тощо);

- пресконференції (представлення річного звіту про діяльність тощо);
- участь суддів і прокурорів у публічних дебатах (медіа, конференції-дебати, презентації для асоціацій та клубів тощо);
- загальні інтерв'ю з суддями / прокурорами («Що робить прокурор / суддя першої інстанції?»);
- телевізійні програми, присвячені функціонуванню системи правосуддя (створені медійниками у співпраці з органами системи правосуддя і за схвалення керівників цих органів документальні фільми про конкретні аспекти діяльності системи, наприклад, про щоденну роботу суддів у справах неповнолітніх);
- присутність у соціальних мережах, особливо у Facebook.

147. Досвід показує, що громадян цікавить діяльність органів системи правосуддя, коли її подавати в доступній формі. Зокрема, дні відкритих дверей загалом приваблюють широку аудиторію та сприяють покращенню іміджу системи правосуддя.

6. КОМУНІКАЦІЯ ЩОДО КОНКРЕТНИХ СПРАВ

6.1. Вступ

148. Судові процеси в усі часи привертали увагу журналістів і громадськості. Особливо це стосується кримінальних справ. Буває, що медіа висвітлюють і цивільні справи (серед нещодавніх прикладів у Франції: спір щодо маєтку популярного співака й арбітражне провадження щодо колишнього міністра). А також адміністративні справи (нещодавній приклад у Швейцарії: скасування адміністративним судом результату всенародного голосування).
149. Система правосуддя не може нехтувати потребою інформувати громадськість і зацікавлена у правдивому висвітленні справ у медіа. Тому журналістам потрібно забезпечувати якомога повніший доступ до повної та точної інформації, наскільки це дозволяє законодавство.
150. Через принципово різні ролі в судовому процесі суди й органи прокуратури (або інші органи кримінального переслідування) мають неоднакові обов'язки та гнучкість щодо інформування громадськості. Тому ми розглянемо їхні умови комунікації окремо.

6.2. Суди

6.2.1. ВСТУП

151. Суди та судді не зобов'язані відкрито коментувати справи, що перебувають у них на розгляді, а також пояснювати свої рішення в медіа.
152. Як зазначає КРЕС, «судді висловлюються насамперед через свої рішення та не мусять роз'яснювати їх у пресі або робити публічні заяви щодо справ у їхньому провадженні» (Висновок КРЕС № 7, п. 34).

153. Однак це не заважає судам забезпечувати належну поінформованість громадськості про справи у їхньому провадженні до та під час слухань, а також ухвалювати рішення так, щоб медіа могли зрозуміти процес і пов'язані з ним питання.
154. Суди відкриті та доступні для всіх, що, втім, не стосується спеціальних слухань, які проводяться за зачиненими дверима.
155. Судді мають і усно, і письмово викладати свої думки чітко та зрозуміло. Формулювання (чи то в рішеннях, листах, чи у вказівках) мають бути легким для сприйняття для всіх, кому їх адресовано.
156. Мовлення в судах має відображати високу якість, сервіс та ефективність, потрібні для того, щоб їх розуміли й поважали. Тому варто розглянути можливість розроблення політики використання належних формулювань у суді. Ця мовна політика має бути спрямована на забезпечення послідовності усної і письмової комунікації та її доступності для численних цільових груп: громадян, підприємств, організацій, адвокатів, органів державної влади, журналістів, політиків тощо.
157. Складаючи текст листів, повісток, вказівок або будь-яких інших письмових форм інформування, важливо уявляти собі їх реципієнта як звичайного громадянина. Дуже мало людей мають відповідну кваліфікацію, щоб розуміти спеціалізоване мовлення, яке використовують фахівці в системі правосуддя. Так само дуже мало людей звикли читати довгі, складні речення або насичені деталями тексти. Тому листи й інші тексти завжди потрібно писати просто, чітко і доступно, щоб той, кому їх призначено, міг без труднощів прочитати та зрозуміти їх.

6.2.2. ДО СЛУХАНЬ

158. Журналістам варто забезпечити доступ до календаря слухань (у принципі анонімного). До епохи інтернету їх розсилали в зацікавлені медіа. Нині достатньо оприлюднити календар на сайті суду.
159. До початку слухань можна поширювати й інші документи, наскільки це дозволяють міркування, пов'язані зі службовою та-

ємницею. У кримінальних справах певної важливості в деяких країнах заведено надавати журналістам доступ до обвинувальних актів за запитом. Відповідно вони можуть визначити у масиві справ ті, які могли б зацікавити громадськість, і відтак, за потреби, підготуватися до слухання.

160. Коли йдеться про справи, які не обмежуються слуханням з подальшим ухваленням рішення, то, якщо за їх перебігом спостерігають медіа, варто інформувати журналістів про хід процесу. Це можна робити через пресрелізи та/або публікації на сайті суду.
161. Делікатнішим є питання про те, чи варто судові до початку слухань погоджуватися надавати пояснення медіа у зв'язку з конкретною справою. У кожному разі, забезпечити суддям, відповідальним за рішення з цього питання, можливість висловлювати свою думку непросто. Однак часом варто, щоб речник надав суто фактичну інформацію, зокрема, щодо очікуваної тривалості слухання, кількості свідків або загального контексту справи.

6.2.3. ПІД ЧАС СЛУХАНЬ

162. Якщо зрозуміло, що суддям, які ведуть справу, не слід давати публічних коментарів, крім тих, що їм дозволено в суворих рамках слухання, ніщо не заважає їм у цих таки рамках пояснити процедуру учасникам, чітко доносячи й обґрунтовуючи проміжні заяви тощо. Цим вони допоможуть медіа зрозуміти, що відбувається, а отже, сприятимуть поширенню правдивої інформації.
163. Залежно від обставин речник суду може надавати медіа додаткову інформацію, наприклад, щодо інцидентів у залі судового засідання. Однак йому варто обмежити комунікацію суто фактами, уникаючи будь-яких тлумачень.
164. Висловлюючись чітко і ясно, зрозумілою мовою в залі судового засідання, судді сприяють відкритості та прозорості, що дає змогу сторонам, свідкам і всім присутнім стежити за процесом.

6.2.4. УХВАЛЕННЯ РІШЕННЯ

165. Якщо судові рішення виголошується в усній формі, то аргументація має бути достатньо чіткою, точною і стислою, щоб не тільки сторони та їхні адвокати, а й громадськість і медіа могли достеменно зрозуміти, що і на яких підставах було вирішено. Це не завжди просто, особливо коли йдеться про складні процеси або під час обговорення технічних питань, але спробувати варто.
166. Незалежно від того, чи озвучено обґрунтування рішення усно, письмовий його виклад має відповідати таким самим вимогам чіткості, точності та стислості. Тому варто віддавати перевагу формулюванням, доступним також і для непрофесіоналів.
167. Судові рішення часто мають різних реципієнтів: сторони справи, фахівці (як-от судді й адвокати), члени журі присяжних, а іноді й медіа. Всі вони мають різні упередження й очікування, і читають текст рішень крізь призму власних поглядів. Усі інтереси врахувати складно, але якщо рішення та його передумови, зокрема формулювання й поняття, що в ньому фігурують, розуміють сторони справи, то й фахівці також зможуть їх зрозуміти. Отже, мова і виклад рішення мають бути не тільки чіткими й опертими на факти, а й зрозумілими для реципієнтів. Деякі країни також пропонують окремі настанови з цього питання.

6.2.5. ПІСЛЯ УХВАЛЕННЯ РІШЕНЬ

168. Підходи до практики щодо публікації судових рішень різняться, залежно від країни або рівня юрисдикції в межах однієї держави. Більшість верховних судів оприлюднюють свої рішення в повному обсязі. Це також стосується багатьох апеляційних судів. Натомість рішення судів першої інстанції публікуються рідше.
169. До того ж, залежно від традиції, опубліковані рішення можуть бути анонімними або ні. Анонімізація рішень перед публікацією вимагає певної роботи та кадрових ресурсів. Однак деякі органи системи правосуддя оформлюють свої рішення так, щоб

це можна було зробити автоматично за допомогою відповідних комп'ютерних програм.

170. Публікація може відбуватися на певному вебсайті, а також у журналах і збірниках судових рішень.
171. Доцільно публікувати рішення на вебсайтах судів. Це дасть змогу адвокатам, іншим юристам і викладачам права перебувати в курсі судової практики, а також забезпечить медіа доступ до судових рішень, щоб вони могли їх висвітлювати в обсягах, потрібних громадськості. Наприклад, усі рішення Федерального суду Швейцарії публікуються (анонімно) на вебсайті суду через кілька тижнів після їх ухвалення.
172. У деяких випадках, якщо рішення було ухвалено не у відкритому судовому засіданні, але журналісти стежили за попереднім перебігом процесу, судові варто випустити негайний пресреліз, зокрема, публікуючи резолютивну частину і резюме декларативної частини.
173. Судді не зобов'язані публічно коментувати свої рішення після їх ухвалення. Обґрунтування, наведеного в суді або в тексті рішення, має бути достатньо.
174. Однак може статися так, що медіа опублікують неправдиву інформацію про рішення просто через брак розуміння з боку журналістів. Тоді в інтересах громадськості та суду буде вимагати від цих медіа опублікувати виправлення. Цей підхід не надто подобається редакторам, але часом необхідний через важливість процесу, вплив неправдивої інформації на громадськість, можливі наслідки цієї неправдивої інформації для іміджу суду тощо.

6.3. Прокуратура / інший орган кримінального переслідування

6.3.1. ВСТУП

175. Медіа демонструють обґрунтоване зацікавлення важливими кримінальними справами, що може бути пов'язано з тяжкістю або специфікою вчиненого правопорушення, а також із публічністю залучених осіб або їхніх адвокатів. Органам кримінально-

го переслідування потрібно бути пильними щодо таких питань і готовими реагувати під час розслідування в рамках закону, щоб виправдати очікування медіа та громадськості.

176. У країнах, де кримінальне переслідування здійснює лише прокуратура, вона несе відповідальність за інформування громадськості про поточні справи.
177. У ситуаціях, коли до провадження залучено слідчих суддів, те, який саме орган відповідає за комунікацію про поточні справи, регулює закон або загальна практика. У Франції слідчим суддям рекомендовано утримуватися від будь-якої комунікації, яка належить до виняткової компетенції прокурорів. В інших країнах підходи можуть різнитися.
178. У деяких країнах за комунікацію щодо кримінальних справ повністю або частково відповідає поліція (Велика Британія, Іспанія тощо). Про заяви поліції у цьому документі не йтиметься, однак зрозуміло, що й до поліційної комунікації застосовуються ті самі принципи з відповідними корективами.

6.3.2. ЗАГАЛЬНІ РАМКИ КОМУНІКАЦІЇ ПРОКУРАТУРИ

179. Прокуратура повинна дотримуватися конкретних комунікаційних рамок. Інакше кажучи, для комунікації встановлюються певні обмеження.
180. Ці обмеження пов'язані з засадничими принципами кримінального права: незалежність судової влади; ефективність, таємність і неупередженість розслідування; презумпція невинуватості; неупередженість судді; права потерпілих і їхніх родичів; повага до принципу людської гідності (не розголошувати подробиць лише задля того, щоб задовольнити негативну цікавість) тощо.
181. Про роль прокуратури у комунікації з медіа та громадськістю КРЕП висловилося так:
182. «Потрібно забезпечити реалізацію права громадськості на отримання інформації... [11]. Однак те, як саме цей закон застосовується, залежить від конкретних обставин справи. До того ж це право

- може підлягати обмеженням, якщо це потрібно для забезпечення дотримання основних принципів» (Висновок КРЕП № 8, п. 22).
183. «Прокурори можуть надавати інформацію медіа на всіх етапах своєї діяльності за умови дотримання правових норм, що регулюють захист персональних даних, недоторканності приватного життя, гідність, презумпцію невинуватості, а також етичних норм у відносинах з іншими учасниками провадження і правових норм, що забороняють або обмежують поширення певної інформації» (там само, п. 38).
184. «У кожному разі слід дотримуватися правових положень, що регулюють захищену законом таємницю, зокрема, й таємницю слідства» (там само, п. 39).
185. «Прокурори повинні забезпечити, щоб інформація, надана медіа, не ставила під загрозу проведення розслідування і судового переслідування або мету розслідування. Не можна, щоб вона порушувала права третіх осіб або впливала на осіб, причетних до розслідування, судового переслідування або судового розгляду» (там само, п. 23).
186. «Прокурорам потрібно виявляти особливу чутливість щодо права на захист, свободи вираження поглядів, презумпції невинуватості та права бути поінформованим» (там само, п. 24).
187. «У своїй комунікаційній діяльності прокурори повинні забезпечити недопущення загрози реалізації права на захист через передчасне поширення інформації, не даючи стороні захисту змоги відреагувати на неї. Також недопустимо, щоб вони передавали інформацію, яка порушує права потерпілих на належну поінформованість. До того ж не можна, щоб надання інформації порушувало право осіб на справедливий судовий розгляд» (там само, п. 25).
188. «У своїй комунікаційній діяльності прокурори повинні забезпечити недопущення загрози безпеці причетних осіб, зокрема свідків, потерпілих, прокурорів і суддів, які розглядають чутливі справи» (там само, п. 26).

189. «З поваги до принципу презумпції невинуватості слід досягнути балансу між інтересом громадськості до інформації та захистом честі та репутації осіб. Прокурор, якщо це входить до його компетенції, має виявляти обачність, щоб не допустити розголошення інформації про затриману особу, і належним чином захищати від тиску медіа усіх причетних до справи, зокрема, потерпілих, щоб уникнути ризику цькування з боку медіа» (там само, п. 27).
190. «На всіх етапах процесу учасники, незалежно від їхнього статусу, мають право на гідність, повагу до їхнього приватного і сімейного життя й особисту безпеку» (там само, п. 28).

6.3.3. ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ

191. Комунікаційні потреби можуть різнитися залежно від того, чи розслідування стосується подій, про які медіа і громадськість так чи інакше отримують оперативну інформацію (злочини, скоєні в публічному просторі, обшуки певного масштабу, що вимагають значного розгортання засобів для їх проведення, арешти публічних осіб тощо), чи, навпаки, пов'язано з фактами, принципово невідомими медіа і громадськості (якщо не брати до уваги витоків інформації, ймовірність яких не варто виключати).
192. Прокуратурі доводиться вирішувати, чи вдовольнитися реактивною (пасивною) комунікацією і реагувати лише на запити медіа, чи, навпаки, з власної ініціативи оприлюднювати інформацію, тобто комунікувати проактивно.
193. Коли про подію громадськості вже так чи інакше відомо, часто краще вдатися до проактивної комунікації, щоб уникнути поширення фейкових новин або відповісти на численні запити від медіа. Отож ідеться про те, щоб вжити кроків на випередження замість того, щоб виправляти інформацію. Коли ж громадськість і медіа загалом не знають фактів, ситуація інакша: у таких випадках саме прокуратура визначає, чи виправдана проактивна комунікація (вона може бути актуальною, наприклад, якщо існує загроза витоку або якщо поширення інформації про справу від-

повідляє суспільним інтересам, скажімо, коли йдеться про ліквідацію наркоугруповання).

194. Хоч там як, а комунікація органу системи правосуддя має відповідати вимогам законодавства.
195. Згідно з засадничим принципом, прокурори, їхні помічники та працівники поліції зобов'язані дотримуватися службової або слідчої таємниці, тож можуть розголошувати інформацію лише за певних умов.
196. Насамперед з боку громадськості або медіа має існувати не просто зацікавленість, а конкретний суспільний інтерес, який виправдовує поширення інформації. Потрібен баланс між зацікавленістю залучених осіб у збереженні таємниці та суспільним інтересом (і зацікавленістю громадськості) у наданні інформації.
197. Суспільний інтерес загалом ґрунтується на одному або кількох із таких критеріїв:
 - Домогтися співпраці населення у розслідуванні справи або розшуку підозрюваних (заклик до свідків зголоситися; розповсюдження у медіа фотографії підозрюваного з розмитим обличчям із закликом прийти в поліцію, потім розповсюдження у медіа чіткого зображення, і, нарешті, публікація зображень на сайті поліції).
 - Застерегти або заспокоїти громадськість (приклади: низка шахрайств, жертвами яких стали люди похилого віку, затримання серійного злодія).
 - виправити неточну інформацію або запобігти поширенню чуток.
 - Особлива важливість справи (тяжкість правопорушення, важливість процедури, розголос, якого злочин уже набув у медіа).

Щодо змісту інформації, яку надає орган правосуддя, слід застосовувати такі критерії:

- Об'єктивність комунікації: надана інформація має ґрунтуватися винятково на об'єктивних елементах процедури.

- Захист інтересів слідства: потрібно утримуватися від розкриття фактів, які можуть поставити під загрозу результати поточних розслідувань, якщо про них стане відомо громадськості (приклади: заплановані обшуки, характер деяких зібраних доказів тощо).
- Варто, наскільки це можливо, дати відповіді на шість традиційних журналістських запитань: Хто? Коли? Що? Де? Як? Чому?
- Правдивість інформації: ніколи не обманюйте, навіть якщо йдеться про брехню через замовчування.
- Повага до принципу презумпції невинуватості: не виявляйте упередженості щодо провини, за винятком випадків, коли підозрюваний уже зізнався (можна відкрито нагадати про презумпцію невинуватості, коли вже опубліковані матеріали підважують цей принцип).
- Повага до приватної інформації причетних осіб: не розголошуйте зайвих деталей про їхню сімейну ситуацію, фізичний і психологічний стан або особисті обставини.
- Ідентифікаційні дані й інша інформація про переслідувану в судовому порядку особу й інших причетних осіб: практичні підходи істотно різняться залежно від національних і місцевих звичаїв. Деякі органи кримінального переслідування мають звичку розкривати особу підозрюваних, тоді як інші не розголошують навіть їхньої національності; коли йдеться про публічних осіб, можуть застосовуватися особливі критерії. (КРЕП, у своєму Висновку № 8, п. 29, зазначає таке: «Наскільки це можливо, на етапі розслідування особу підозрюваного не слід розголошувати. Перед таким розголошенням потрібно звернути особливу увагу на права потерпілих».)
- Пропорційність: наприклад, публікувати новину про сільського продавця, заарештованого за водіння в нетверезому стані, – це загалом надмірний крок; однак якщо заарештована особа є народним депутатом, ситуація інша.
- Прозорість, де це можливо.

- Тільки корисні та виправдані кроки (щоб «ні забагато, ні замало»).
- Повага до незалежності судової влади та неупередженості суддів.

198. Органи кримінального переслідування мають широкі повноваження щодо визначення часу надання інформації громадськості та, де це доречно, обсягу і характеру публікації.

199. У деяких країнах під час кримінальних розслідувань досить часто трапляються витoki інформації: медіа публікують зміст допитів й експертних висновків, поширюють інформацію про заплановані кроки слідства тощо. Призвідником таких витоків можуть бути відповідні органи кримінального переслідування (прокурор і помічники), поліція або адвокати сторін. Вони можуть вимагати, щоб орган, відповідальний за комунікацію, адаптував цю комунікацію до нових ситуацій, спричинених витками.

6.3.4. ПРОВАДЖЕННЯ В СУДІ

200. Орган кримінального переслідування є учасником судового провадження. Тому він загалом має ті ж можливості публічно коментувати перебіг провадження, що й інші учасники. Однак при цьому він повинен виявляти певну обачність, і в кожному разі утримуватися від негативних зауважень щодо суду.

201. Зокрема, перед дебатами прокуророві часом потрібно пояснити журналістам факти та їх контекст, певні правові питання і наслідки конкретних інцидентів у залі суду.

202. Коли рішення оголошено, представники сторін не утримуються від висловлення своїх почуттів і висновків щодо цього рішення.

203. Що ж до прокурора, йому також слід виявити певну обачність, але ніщо не має перешкоджати йому повідомляти медіа, чи планує оскаржити рішення суду і чи подаватиме спільну апеляцію, якщо до оскарження вдасться інша сторона. Йому також потрібно мати змогу відповідати на запити медіа про можливі наслідки рішення у зв'язку з конкретною ситуацією і загалом про забезпечення дотримання законності.

6.4. Медіа

204. Медіа часто працюють у дуже вузьких часових рамках. Деякі журналісти займаються сферою правосуддя не регулярно, і багато з них не мають підготовки з правових питань. Тому часом їх варто поінформувати про загальні правила, права й обов'язки журналістів у висвітленні судових справ і можливі очікування судів щодо медіа. Таку інформацію потрібно надавати у легкий і доступний спосіб (через вебсайт, додаток або інший цифровий засіб), постійно оновлюючи її, щоб забезпечити журналістам якнайкраще середовище для правдивого і збалансованого висвітлення подій для громадськості.
205. У ситуації жорсткої конкуренції у медіа може виникнути спокуса вишукувати та публікувати «сенсації», нехтуючи інтересами слідства, потребами контролю у надзвичайній ситуації (як-от теракт) або необхідністю захисту недоторканності приватного життя причетних осіб.
206. У деяких країнах конкретні ситуації спонукали органи державної влади запровадити регулювання діяльності медіа. Наприклад, у Франції після терактів 13 листопада 2015 року законодавці уповноважили Верховну раду з питань аудіовізуальної комунікації (Conseil supérieur de l'audiovisuel) ухвалити Кодекс доброчесної поведінки, спрямований на запобігання експесам в аудіовізуальному висвітленні терористичних атак (телевізійні канали поширили зображення того, як силовики готуються до нападу на сховок терористів, потенційно надавши злочинцям інформацію, що могла поставити під загрозу життя заручників). Цей Кодекс підготували спільно журналісти, експерти, професійні організації, представники потерпілих і прокурор Парижа.
207. Натомість у деяких країнах вважається (поки що?), що журналістам достатньо самостійно регулювати свою професійну діяльність. Кодекси етики й інші регламенти прав та обов'язків журналістів містять більш-менш чіткі правила, якими медіа мають керуватися в пошуку й обробці інформації.

7. КРИЗОВА КОМУНІКАЦІЯ

208. Загалом, кризи виникають тоді, коли їх найменше очікують, отже, підготуватися до них неможливо.

209. До кризових ситуацій, які вимагають належної оперативної комунікації з боку органів правосуддя, належать:

- важливі події (тяжкі злочини тощо);
- оприлюднення некоректної інформації про поточні справи (зокрема, коли її публікація становить безпосередню загрозу функціонуванню або репутації установи системи правосуддя, наприклад, через великі масштаби поширення неправдивої інформації в соціальних мережах);
- публічні випадки проти суду або прокуратури;
- публічні випадки проти судді (суддів) або прокурора (прокурорів);
- доведені або ймовірні помилки судової влади в роботі зі справами.

З огляду на конкретні обставини метою кризової комунікації може бути:

- поінформувати про поточну ситуацію та затверджені заходи;
- заспокоїти або попередити громадськість;
- виправити та скоригувати неточну інформацію;
- відтворити факти та пояснити правові обставини;
- зберегти або відновити довіру до судової влади або установ системи правосуддя;
- зберегти або відновити репутацію фізичних та юридичних осіб;
- відреагувати на атаки.

210. За таких обставин важливо забезпечити доступ медіа до інформації, щоб запобігти спекуляціям, публікаціям сумнівних вер-

сій тощо. У цьому контексті орган системи правосуддя має бути доступним. Зокрема, якщо відповідна установа ще не має речника, варто подумати про його призначення, оскільки так буде простіше працювати з запитамі журналістів. Речник повинен бути в змозі реагувати на ці запити в режимі реального часу або принаймні без затримок. Для цього деколи потрібно призначити одну або кілька осіб на заміну, які, за потреби, можуть діяти від імені речника. Можна також створити кризовий підрозділ, до якого входитимуть (за наявності) речник, інші члени відповідного органу та, коли треба, представники інших установ, щоб забезпечити належну координацію комунікації.

211. Важливо, щоб комунікація була своєчасною; вона має враховувати потреби різних типів медіа і забезпечувати справедливе ставлення до журналістів (рівний доступ до джерел інформації та поширюваних даних). Надана інформація має бути точною і достатньою.
212. Правильне визначення пріоритетності комунікації також дасть змогу суддям / прокурорам і працівникам апарату відповідного органу (особливо тим, хто відповідає за процес, що призвів до кризи) працювати спокійно й ефективно.
213. Коли до ситуації причетні й інші суб'єкти, координація комунікації з ними набуває першочергового значення (йдеться про інші органи системи правосуддя, поліцію, екстрені служби, політичні й адміністративні органи, фізичних осіб і приватні організації та, можливо, їхніх адвокатів).
214. Пріоритетом для особи, відповідальної за комунікацію, є збір всієї відповідної інформації, враховуючи те, що вона може надходити з кількох джерел. Тому речникові слід налагодити прямий зв'язок із власниками інформації, щоб отримати всі необхідні відповіді та всю відповідну інформацію негайно, в режимі реального часу.
215. Етапи роботи з інформацією:
 - централізація процесу в руках менеджера з комунікації (як-от речника);

- сортування;
- зведення даних докупи;
- перехресна перевірка;
- синтез;
- поширення інформації.

216. Залежно від обставин поширення інформації може бути проактивним (такий підхід може застосовуватися автоматично) або реактивним. Цільовими реципієнтами можуть бути медіа, а також безпосередньо громадськість (через соціальні мережі), інші державні установи та безпосередньо зацікавлені особи й організації (потерпілі, родичі тощо). Виправданим може бути й поширення інформації в межах відповідної установи.
217. Щодо засобів комунікації, ми можемо звернутися до того, про що йшлося вище, зазначивши, що часом різним реципієнтам потрібно надавати різну інформацію, залежно від їхньої «потреби знати» та від необхідності захисту певної інформації, яка має залишатися конфіденційною.
218. Кризова комунікація обов'язково передбачає певні ризики. Насамперед до них належить ризик переплутати оперативність і поспіх у надзвичайній ситуації: речник має пам'ятати, що завжди краще дати точну інформацію трохи пізніше, ніж некоректні дані, але швидко. Ще одна небезпека пов'язана зі стрімким розвитком ситуації: інформація, надана громадськості в певний момент часу, згодом може стати застарілою. Виникають і проблеми, пов'язані з якістю доступних матеріалів, зібраних за умов надзвичайної ситуації: ця інформація може бути неповною, ненадійною і навіть непослідовною. Нарешті, варто згадати про ризик втручання: паралельне журналістське розслідування, поширення інформації наживо у медіа (що може завдати шкоди процесу) і втручання третіх сторін, зокрема з боку політиків (публічне втручання або інтервенції щодо відповідного органу).
219. Коли установа системи правосуддя виявляє, що її працівники припустилися помилки, марно намагатися заперечувати це у відповідь на запити медіа. Комунікацію слід адаптувати до конкрет-

ної ситуації і мати можливість її контролювати, наскільки це можливо, не допускаючи, щоб така помилка назавжди заплямувала імідж відповідного суб'єкта або навіть системи правосуддя загалом. Серед дієвих методів такі:

- визнати помилку (пояснити, за змоги, як це могло статися, і не намагатися мінімізувати її у спосіб, що підважує довіру);
- попросити пробачення або висловити жаль від імені установи;
- пообіцяти, що буде докладено всіх зусиль, щоб запобігти таким помилкам надалі;
- розповісти, за змоги, про заходи, яких було та/або буде вжито для запобігання таких помилок надалі.

220. Якщо помилка була індивідуальною, керівникові установи (голови суду або генеральному прокуророві) варто виступити публічно і, якщо це доречно, висловити свою довіру та підтримку відповідній особі. Однак, якщо йдеться про значні дисциплінарні порушення, від такого кроку, звісно, краще утриматися.

221. Якщо медіа несправедливо звинувачують суддю, можна вжити конкретних заходів. КРЕП описує таку ситуацію з прокурорами (Висновок КРЕП № 8, п. 45), але ті ж принципи стосуються і суддів: «Якщо прокурор зазнає несправедливої критики в медіа як фізична особа, він має право на спростування спірної інформації або використання інших засобів правового захисту відповідно до національного законодавства. Однак, якщо йдеться про публікацію неправдивої інформації про події або осіб, пов'язаних зі справами, якими цей прокурор займається, реагувати на це має, за змоги, керівник підрозділу або речник прокуратури, а в серйозних випадках – генеральний прокурор або найвищий орган відповідної прокуратури або державної влади. Така офіційна реакція знизить необхідність для прокурора реалізувати своє право на відповідь, гарантоване всім особам, а також зменшить ризик надмірної персоналізації конфлікту».

222. Усвідомлення ризиків та імплементація чітко визначених процесів загалом забезпечують адекватну комунікацію в кризових ситуаціях.

8. І ЩО ДАЛІ?

223. Органам системи правосуддя потрібно мати чітке уявлення про свій медійний імідж і про те, як їхню комунікацію сприймають і трактують журналісти та громадськість (коли йдеться про соціальні медіа).
224. Для цього вони можуть, наскільки це дозволяють ресурси, готувати так звані огляди преси, що передбачають дослідження і збір публікацій про них у медіа, і, в ідеалі, регулярно формувати на їх основі відповідні висновки та поширювати їх серед своїх працівників.
225. Огляди преси дають органам системи правосуддя змогу встановити, чи були їхні повідомлення належно зрозумілі, відтворені та поширені, а також що саме цікавить медіа і якої додаткової інформації ті потребують. А ще вони відображають медійний імідж установи.
226. Вони можуть заохочувати суд / прокуратуру до вжиття конкретних заходів щодо спростування неправдивих даних або доповнення раніше наданої інформації.
227. Регулярне оцінювання ситуації на основі оглядів преси може показати органу системи правосуддя, коли виникає потреба вжити загальних заходів для поліпшення комунікації, покращення свого суспільного іміджу і вдосконалення роботи установи з урахуванням обґрунтованих міркувань, що впливають зі сприйняття цієї роботи.
228. Якщо установа має речника, то саме він має відповідати за підготовку і внутрішнє поширення оглядів преси, якщо бюджет не дозволяє делегувати це завдання комунікаційному агентству.
229. Для того щоб оцінити імідж установ системи правосуддя та вплив їхньої комунікації, також можна вдаватися до опитувань або анкетування. Деякі суди пропонують своїм користувачам (сторонам процесів, адвокатам, громадськості під час слухань) заповнити анкету із запитаннями про їхнє сприйняття судових процесів. Медіа також можуть ініціювати опитування щодо задоволеності серед користувачів. Аналіз результатів часто забезпечує доволі точну оцінку відповідних установ, що може спонукати їх покращити свій імідж і роботу.

9. ПІДСУМКИ, ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

9.1. Видимість, прозорість і стратегія

230. З-поміж виконавчої, законодавчої та судової влади найменш помітною для громадян є остання, головню тому, що вона не так активно бере участь у громадських дебатах. Як наслідок, про систему правосуддя часто мало знають і погано її розуміють, хоча від розуміння судової діяльності залежить довіра суспільства до правосуддя.
231. Система правосуддя не може уникнути висвітлення в медіа щораз більшої частки їхньої діяльності, тож установам системи правосуддя, хоч-не-хоч, доводиться давати раду з комунікаційними викликами, зважаючи на дедалі вищі вимоги прозорості в діяльності органів державної влади.
232. Журналістів слід розглядати як партнерів, а не супротивників. Органи влади можуть впроваджувати рамки та встановлювати умови для своєї взаємодії з медіа.
233. Потрібно, щоб комунікація системи правосуддя була частиною загальної стратегії, яка має визначати меседжі, що їх судова влада хоче донести до громадськості; стосуватися інформації про всю судову діяльність; використовувати всі доступні засоби комунікації та визначати цільову аудиторію для кожного виду комунікації.

9.2. Мета комунікації системи правосуддя

234. Комунікація системи правосуддя має на меті:
- інформувати про конкретну діяльність системи правосуддя, зокрема справи (провадження);
 - утверджувати роль правосуддя в суспільстві;
 - утверджувати незалежність установ системи правосуддя, зокрема, коли вона ставиться під сумнів;
 - сприяти повазі до установ системи правосуддя та їхніх представників;

- зміцнювати або відновлювати довіру громадян до установ системи правосуддя;
- озвучувати публічні позиції з питань, що становлять інтерес для правосуддя і суспільства, якщо того вимагають обставини;
- сприяти кращому розумінню законів громадськістю;
- загалом, зміцнювати імідж системи правосуддя.

9.3. Хто комунікує?

235. Те, хто може і має відповідати за комунікацію установ системи правосуддя з медіа та громадськістю, залежить не лише від мети комунікації, а й від конкретних обставин.
236. Зокрема, професійні об'єднання суддів та/або прокурорів можуть комунікувати на загальні теми, що стосуються правосуддя, засадничих принципів (незалежність правосуддя, презумпція невинуватості тощо) та законодавчих і соціальних питань. Вони також можуть відігравати важливу роль у захисті судів, органів кримінального переслідування і/або окремих суддів / прокурорів. Те саме можна сказати й про органи, відповідальні за адміністрування системи правосуддя, де такі органи існують.
237. Суди можуть комунікувати, зокрема, про свою організацію, функціонування і діяльність. Вони також можуть озвучувати свої позиції щодо ситуацій, які становлять особливий інтерес для їхньої організації. Натомість щодо судових процесів, які тривають, можливість поширення інформації обмежена. Ті ж принципи з відповідними корективами стосуються прокурорів, які, втім, мають більшу свободу комунікації щодо незавершених проваджень.
238. Окремим суддям варто утримуватися від надмірного коментування процесів, за які вони відповідають. Однак, коли на це є підстави, прокурори можуть інформувати громадськість під час процесу. Судді та прокурори можуть брати участь у публічних дебатах з інших питань.
239. Щоб забезпечити послідовну комунікацію та доступність інформації для медіа установи системи правосуддя можуть призначити речника, який:

- звільняє суддів / прокурорів від виконання завдань, пов'язаних з комунікацією;
- має журналістський досвід або є спеціалізованим суддею чи прокурором, звільненим від виконання деяких інших завдань;
- бере на себе в принципі всю комунікацію своєї установи;
- забезпечує проактивну, реактивну, регулярну, точну, достатню, послідовну і належну комунікацію;
- визначає конкретні комунікаційні потреби, які прагне задовольнити в межах, встановлених законом і вимогами доцільності;
- забезпечує справедливе ставлення до журналістів (принцип рівності серед медіа);
- забезпечує, де це доречно, координацію інформації з іншими службами, суб'єктами та залученими особами;
- підтримує регулярний контакт із журналістами, які зазвичай стежать за діяльністю системи правосуддя, а також із суддями та прокурорами своєї установи;
- безпосередньо підпорядковується очільникові відповідного органу (голови суду, головному прокурору).

240. Установам системи правосуддя потрібно окреслити та запропонувати відповідну комунікаційну підготовку суддям і прокурорам – і під час початкового професійного навчання, і в рамках підвищення кваліфікації.

241. Загалом судді та прокурори користуються свободою вираження поглядів. Однак, коли вони представляють свою посаду, свобода вираження поглядів для них обмежується через їхній особливий статус (службова таємниця, загальні обов'язки щодо стриманості та гідності).

9.4. Засоби комунікації

242. Засоби комунікації, доступні органам системи правосуддя:

- пресреліз: дає змогу пропонувати інформацію, яку суди мають намір поширити серед багатьох людей одночасно;

- пресконференція: до того ж дозволяє безпосередньо взаємодіяти з представниками медіа;
- інтерв'ю журналіста з суддею, прокурором або речником: як передумову інтерв'ю суддя, прокурор або речник може вимагати можливості переглянути текст перед публікацією; кожному органу системи правосуддя варто окремо визначити, хто має право приймати пропозиції інтерв'ю;
- письмові відповіді на письмові запитання: мають існувати внутрішні правила, які б визначали компетенцію і процеси, потрібні, щоб давати такі відповіді; комунікацію слід адаптувати до типу відповідних медіа;
- вебсайт (та/або додаток): організація і діяльність установи; майбутні слухання та події; інші новини від установи;
- соціальні медіа: безпосередньо доступні для дуже широкої громадськості й охоплюють певні сегменти та групи суспільства;
- конференції та публічні дебати на теми, що стосуються правосуддя;
- відеоповідомлення: інформують громадськість про діяльність системи правосуддя загалом і її окремі аспекти зокрема; транслюються по телебаченню або через інтернет (YouTube);
- для загальної інформації про діяльність системи правосуддя: документація, доступна громадськості, довідкові служби, дні «відкритих дверей»;
- трансляція конкретних судових засідань та/або рішень.

Незалежно від засобів, потрібно, щоб комунікація органів системи правосуддя:

- відповідала потребам цих органів влади й потенційним і передбачуваним очікуванням медіа і громадськості;
- була своєчасною;
- адаптувалася до цільової аудиторії;
- мала визнану якість (фактична правдивість, об'єктивність, ясність, відсутність спекуляцій).

243. Можна створити систему акредитації журналістів в органах системи правосуддя. Перевага в тому, що тоді висвітлювати діяльність системи правосуддя можуть кваліфіковані журналісти, а недоліком є нерівність у ставленні до різних медіа.

9.5. Комунікація щодо незавершених проваджень

Загальні зауваження

244. Система правосуддя не може ігнорувати потребу громадськості в інформації й зацікавлена у правильному висвітленні процесів у медіа.

245. Через принципово різні ролі у судовому процесі суди й органи прокуратури (або інші органи кримінального переслідування) мають неоднакові обов'язки та різну гнучкість щодо інформування громадськості.

Суди

246. Зазвичай судам і суддям не потрібно публічно коментувати незавершені провадження.

247. Графік слухань має бути доступним для медіа та громадськості. За потреби про подальші кроки у процесі журналісти можуть дізнаватися з пресрелізів і вебсайтів судів.

248. Перед слуханням залученим суддям не варто надмірно коментувати провадження.

249. Однак за певних обставин може бути корисно, щоб речник надав суто фактичну інформацію (очікувана тривалість слухання, кількість свідків).

250. Залежно від обставин речник суду може надати медіа додаткову інформацію, зокрема про інциденти в залі судового засідання.

251. Коли рішення ухвалюється усно, потрібно, щоб аргументація була чіткою, точною, стислою і зрозумілою для журналістів і широкої громадськості. Таким вимогам має відповідати і письмове обґрунтування у рішенні; суддям можна надати відповідні вказівки для забезпечення такого результату.

252. Рішення потрібно публікувати (переважно в анонімній формі) на вебсайтах судів, принаймні коли йдеться про вищі суди.

253. Судді не повинні публічно коментувати своїх ухвалених рішень. У разі помилкового висвітлення в медіа суд може вимагати спростування.

Прокуратура

254. Прокуратура може здійснювати комунікацію щодо незавершених проваджень у межах, що відповідають засадничим принципам кримінального права.
255. Коли про подію вже відомо громадськості, найчастіше потрібна проактивна комунікація, щоб діяти на випередження, а не виправляти інформацію.
256. Щоб комунікація була виправданою, має існувати суспільний інтерес у поширенні інформації (залучення громадськості до розкриття справи або розшуку підозрюваних; попередження або заспокоєння громадськості; виправлення або запобігання поширенню неправдивої інформації або чуток; масштаб конкретної справи).
257. Зміст наданої інформації:
- об'єктивність і точність;
 - забезпечення інтересів слідства;
 - за можливості, відповідь на запитання: Хто? Коли? Що? Де? Як? Чому?;
 - повага до принципу презумпції невинуватості;
 - повага до особистості причетних осіб;
 - повага до незалежності судової влади та неупередженості суддів.

258. Під час судового розгляду прокурор має поводитися стримано. Однак поза дебатами йому часом доводиться пояснювати журналістам факти та їхній контекст, а також конкретні юридичні питання.
259. Після ухвалення рішення прокурор також має виявляти стриманість, але може повідомити, чи має він намір оскаржувати рішення.

Медіа

260. Зазвичай журналісти самостійно регулюють свою професійну діяльність за допомогою кодексів етики, але органи влади, пов'язані з медіа, також можуть запроваджувати кодекси поведінки.

9.6. Кризова комунікація

261. Залежно від конкретного випадку, метою кризової комунікації може бути інформування про ситуацію та вжиті заходи; заспокоєння або попередження населення; виправлення неправдивої інформації; збереження або відновлення довіри до установ системи правосуддя; збереження або відновлення репутації фізичних і юридичних осіб; реагування на випадки.
262. Медіа потрібен доступ до точної та перевіреної інформації.
263. Якщо установа ще не має речника, варто розглянути питання про його призначення. Також можна створити кризовий підрозділ. Необхідно забезпечити координацію комунікації з іншими зацікавленими організаціями.
264. Комунікація має відбуватися своєчасно з урахуванням різниці у потребах різних типів медіа.
265. Речник збирає відповідну інформацію з різних джерел, які мають скеровувати йому цю інформацію автоматично. Етапи роботи з інформацією такі: сортування, зведення даних до купи, перехресна перевірка, синтез і поширення.
266. Кризова комунікація неодмінно передбачає певні ризики: в екстрених випадках є ризик сплутати оперативність з поспіхом; небезпека втручання через журналістські розслідування і публікації; ризик втручання третіх сторін, зокрема, політиків.

9.7. І що далі?

267. Органам системи правосуддя потрібно мати можливість скласти собі чітке уявлення про свій імідж у медіа, про те, як медіа сприймають і трактують їхню комунікацію, а у випадку соціальних медіа – як їх сприймає громадськість.
268. З цією метою і в межах своїх ресурсів вони можуть створювати огляди преси та проводити анкетування й опитування.

Наукове видання

**Посібник з комунікації з медіа і громадськістю
для судів та органів прокуратури**

З англійської переклала
Галина Сташків

Редакторка
Мирослава Прихода

Верстка
Ольги Куземко

Художня редакторка
Анна Гіренко

Коректорка
Оксана Красненко

Видавництво «Літопис»
вул. Костюшка, 2
м. Львів 79007
тел. +38 (063) 948-62-57, litopys@ukr.net
<https://litopys.lviv.ua>, <http://facebook.com/litopys.lviv>
<https://www.instagram.com/litopys.lviv/>

Свідоцтво про державну реєстрацію:
серія ДК № 7763 від 30.03.2023

Формат 60x84 ¹/₁₆
Гарнітура Minion Pro
Папір офсетний
Офсетний друк
Тираж 500 прим.